

Saara Lounasvaara

PORIN PAKKA- HANKKEEN VÄLIARVIOINTI

Sosiaalialan koulutusohjelma
2013

PORIN PAKKA-HANKKEEN VÄLIARVIOINTI

Lounasvaara, Saara
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Tammikuu 2013
Ohjaaja: Sirén, Anja
Sivumäärä: 59
Liitteitä: 3

Asiasanat: Ehkäisevä päihdetyö, paikallinen alkoholipolitiikka, Pakka- toimintamalli, Porin Pakka-hanke, hankearviointi.

Opinnäytetyön aiheena oli Porin Pakka-hankkeen tähänastisen onnistumisen kartoittaminen työryhmien näkökulmasta. Pakka eli paikallista alkoholipolitiikan kehittämiseen tarkoitettu toimintamalli ja siihen liittyvät hyvät käytännöt on luotu Hämeenlinnassa ja Jyväskylässä ja niiden seutukunnissa vuosien 2004-2007 aikana toteutetussa pilottihankkeen pohjalta. Toimintamalli on pyritty luomaan helposti paikalta toiselta siirrettäväksi. Hankkeen väliarvioinnin kohteena toimivat Porin Pakan toteutetut toiminnot, niiden onnistuminen, näkyvyyden onnistuminen sekä kehityskohteiden kartoitus hankkeen työryhmille teetetyn kyselyn avulla. Kysely toteutettiin virtuaalisella e-lomakkeella syksyn 2012 aikana. Kysely tavoitti 39 henkilöä joista 17 vastasi.

Tutkimuksen teoreettisessa osassa käsiteltiin päihdetyötä yleensä ja siitä erityisesti ehkäisevän päihdetyön osa-alueita. Lisäksi teoriaosuudessa käsittelyssä oli yleisimmiksi luokitellut alkoholihaitat, nuoret alkoholin käyttäjinä ja ehkäisevän päihdetyön laatu ja sen arviointi. Yhdeksi kokonaisuudeksi teoriaan muodostui Pakka toimintamalli taustoineen ja sen avulla jo saadut tulokset sekä Porissa toimivan hankkeen esittely.

Kyselyyn vastanneiden osuus oli 17 ja vastausprosentiksi muodostui näin ollen 43,5%. Tutkimusmateriaalin käsittely tapahtui kvantitatiivisin tutkimusmenetelmin, avoimilla kysymyksillä, johon jälkikäteen luokiteltiin vastausvaihtoehdot. Vastaukset taulukoitiin käyttäen suoraa jakaumaa Tulokset hankkeen onnistumisen kannalta työryhmien näkökulmasta osoittautui positiivisiksi. Ts. työryhmien näkökulmasta hanke on tähänastisilla toiminnoillaan ja näkyvyydellään onnistunut. Isoimmaksi onnistumisen kohdaksi muodostui yhteistyö, sillä 64,7 % saaduista maininnoista koski yhteistyötä. Isoimpana kehittämisen kohtana nähtiin resurssin vakinaistaminen ja jatkumoiden suunnittelu. Yhteensä 70,6 % saaduista maininnoista piti resurssin vakinaistamista ja jatkumoiden suunnittelua yhtenä hankkeen kehittämiskohtana. Myös muita onnistumisen ja kehittämisen kohtia saatiin tutkimuksessa esille. Kokonaisarvosanaksi hankkeelle muodostui 8,3, kouluarvosanoin määriteltynä.

PAKKA-project evaluation

Lounasvaara, Saara

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social healthcare

January 2013

Supervisor: Sirén, Anja

Number of pages: 59

Appendices: 3

Keywords: substance abuse prevention, local alcohol policy, Pakka- activity, Pakka-project of Pori, project evaluation

---

The purpose of this thesis was to find out what working group members of Pakka -project think about the project and its success this far. This thesis was project's evaluation. Pakka -activity was created in the first Pakka project at Hämeenlinna and Jyväskylä in the years between 2004-2007. Activity was created to help in substance abuse prevention and it should be easy to move from place to other. Pakka is part of local alcohol policy. Targets of this Pakka-project evaluation were activities and visibility of the project and also how project is succeed to do those things. Ideas of development were also one of the targets of project evaluation. Working group members of Pakka were asked to answer some question about Pakka in autumn 2012. 17 members of project's working groups answered to the questionnaire.

In the theoretical part of this thesis was included themes like what is substance abuse prevention, harms of alcohol in Finland, youngsters who use alcohol and how to evaluate the prevention and its quality. Theoretical part included also introductions of Pakka activity and Pakka- project of Pori. There is also mentioned some results which have already achieved with Pakka activity.

17 of 39 members of working groups answered to the questionnaire. Percent of those who answered was 43,5%. Questions were open and there were no alternatives at all. Themes were created while analyzed the answers. Answers were managed with a quantitative methods. The results of this study were mostly positive so the members of working groups thought that project is kind a successful. The biggest thing which was succeed in a point of view of group members (about 60% of answers) was cooperation with different professions. The biggest target of development in a point of view of group members (about 70% of answers) was to plan future of Pakka activity in Pori. Project got 8,3 points from group members in a scale one to ten.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

JOHDANTO	6
1 EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ- MITÄ SE ON?	7
1.1 Ehkäisevän päihdetyön tasot.....	8
1.2 Päihdetyöhön vaikuttavat keskeisimmät lait.....	9
1.3 Kunnan tehtävänä ehkäisevä päihdetyö	10
1.4 Yhteisössä tapahtuvaa päihdetyötä	11
1.5 Ehkäisevän päihdetyön laatu ja eettiset periaatteet.....	12
1.6 Ehkäisevän päihdetyön vaikuttavuus ja sen arviointi	13
2 ALKOHOLIHAIATAT NUORISON JA AIKUISVÄESTÖN KESKUUDESSA	15
2.1 Nuoret alkoholin käyttäjinä	15
2.2 Yleisimmin alkoholihaitoiksi nimetyt haitat	16
3 PAKKA-TOIMINTAMALLIN TAUSTAA.....	18
3.1 Toimintamalli.....	19
3.2 Toimintamallin avulla saatuja tuloksia esimerkiksi Jyväskylästä ja Hämeenlinnasta.....	21
4 PORIN PAKKA	23
4.1 Pakkaa Porissa ja perusturvan yhteistoiminta-alueella	23
4.2 Porin Pakan konkreettista toimintaa	25
4.2.1 Julisteet.....	25
4.2.2 Ostokokeet ikäraja- ja valvonnan testaamiseksi.....	26
4.2.3 Jalkautuminen kansan keskuuteen	27
4.2.4 Nuoret toimijoina	27
4.2.5 Tiedon lisääminen	28
4.2.6 Valomerkki toimintaa yhteistyön tuloksena.....	29
5 HANKEARVIOINNIN TOTEUTUS	29
5.1 Arvioinnin kohteet	30
5.2 Tiedonkeruu ja aineiston analysointi	31
5.3 Kohderyhmänä työryhmät	32
5.4 Vastausaktiivisuus	34
6 KYSELYN TULOKSET.....	35
6.1 Hankkeen onnistuneet toiminnot työryhmien näkökulmasta.....	35
6.2 Hankkeen kehittämisen kohdat.....	37
6.3 Hankkeen vaikutus työkuvaan	40

6.4	Hankkeen toimintojen kohdistaminen	41
6.5	Moniammatillisuuden näkyminen hankkeen toiminnassa.....	43
6.6	Hankkeen tähänastinen onnistuminen	44
6.7	Näkyvyyden onnistuminen	45
6.8	Hankkeen näkyminen jatkossa.....	47
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	48
8	LÄHTEET	53

LIITTEET

LIITE1.	Esimerkkejä hankkeen tuottamista julisteista	57
LIITE 2.	Kyselyn kysymykset	58
LIITE 3.	Esimerkki pakka-hankkeesta julkaisusta nettiartikkelista	59

KUVIOT

KUVIO 1	Ehkäisevän päihdetyön laatutähti	14
---------	----------------------------------	----

TAULUKOT

TAULUKKO 1.	Onnistuneet toiminnot työryhmien näkökulmasta	36
TAULUKKO 2.	Kehittämisen kohdat työryhmien näkökulmasta	38
TAULUKKO 3.	Hankkeen vaikutus työryhmissä olevien työnkuvaan	40
TAULUKKO 4.	Moniammatillisuuden näkyminen työryhmien näkökulmasta	43
TAULUKKO 5.	Näkyvyyden onnistuminen työryhmien näkökulmasta	46
TAULUKKO 6.	Hankkeen näkyvyys jatkossa työryhmien näkökulmasta	47

JOHDANTO

Pakka toimintamalli eli paikallisen alkoholipolitiikkaan liittyvä toimintamalli on ennaltaehkäisevää päihdetyötä, jonka tavoitteena on nuorten juomisen väheneminen, nuorten juomisen aloitustiäen nouseminen, humalahakuisen juomisen väheneminen sekä alkoholin juomisesta johtuvien haittojen väheneminen ja ennaltaehkäisy. Toimintamalli on luotu vuosina 2004-2007 Jyväskylässä ja Hämeenlinnassa toteutetun Pakka-pilottihankkeen pohjalta. Porissa Pakka-hanke on aloittanut vuonna 2010 ja sen hankerahoitus loppuu vuoden 2013 syksyllä. Opinnäytetyö on hankkeen väliarviointi ja sen tavoitteena on arvioida hankkeen tähänastista onnistumista työryhmien näkökulmien avulla.

Kiinnostus tehdä opinnäytetyö juuri Pakka-hankkeelle heräsi syksyllä 2011 järjestetyssä opinnäytetyötorissa, jossa Pakka -hanketta esiteltiin. Hankkeen tavoitteet ja toiminta tuntuivat mielenkiintoisilta ja osuivat omaan ajatusmaailmaan. Alun perin aiheeni oli eri, mutta päädyin kuitenkin projektin työntekijän kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta tekemään hankkeelle väliarvioinnin.

Työn teoriaosuudessa käsittelem en ehkäisevää päihdetyötä yleensä, sen tasoja ja siihen liittyviä keskeisiä lakeja. Toisena olennaisena osana teoriaa käsittelem Pakka toimintamallin taustaa, pilottihankkeen pohjalta luotua varsinaista toimintamallia sekä tietenkin Porissa tällä hetkellä käynnissä olevaa Pakka-hanketta. Porin Pakkaa käsittelevässä osassa kerron myös esimerkkejä hankkeen konkreettisista toimista.

Varsinainen tutkimusosuus käsittelee mm. tiedonkeruuta, vastausaktiivisuutta sekä työryhmille teettämäni kyselyn syntymistä, kysymyksiin saatuja vastauksia ja niiden analysointia ja niistä heränneitä pohdintoja. Hankkeen arvioinnin mittareina tässä opinnäytetyössä on käytetty onnistuneita toimintoja, kehittämisen kohtia sekä hankkeen näkyvyyttä ja toimintamallin mukainen yhteistyö.

1 EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ- MITÄ SE ON?

Ehkäisevän päihdetyön käsitettä on käytetty ensimmäisen kerran vuonna 1990, kun raittiustyö miellettiin osaksi ehkäisevää päihdetyötä. Ehkäisevän päihdetyön juuret ovat pitkällä raittiustyössä, mutta työn kuvaa ei kuitenkaan täysin pysty sanomaan samanlaiseksi. Raittiustyön tavoitteena oli täysi raittius ja totaalinen päihteistä kieltäytyminen, kun taas nykyisessä muodossaan ehkäisevän päihdetyön tarkoituksena on toki päihteettömyyden edistäminen, mutta myös alkoholihaittojen väheneminen. Ehkäisevä päihdetyö on lakisäätteistä toimintaa ja vastuu sen järjestämisestä tai ainakin edellytysten luomisesta on valtiolla ja kunnilla. Käytännössä toiminnasta vastaavat kuntien lisäksi erilaiset järjestöt sekä muut kolmannen sektorin toimijat ja muut erilaiset yhteisöt. (Stakes Työryhmämuistio 3/2006)

Ehkäisevä päihdetyö on työtä, joka nimensä mukaan pyrkii erilaisilla toiminnoillaan ennaltaehkäisemään päihteiden käytöstä johtuvia haittoja. Lisäksi isoimpana osa-alueena ehkäisevässä päihdetyössä on vaikuttaminen väestön päihdeasenteisiin. Vaikuttamiskeinoja on useita, mutta ehkä yleisimmin näkyvänä on erilaiset kampanjat esimerkiksi mediassa tai ihan katutasolla siellä, missä ihmiset liikkuvat. Kampanjoilla pyritään lisäämään tietoutta ja sitä kautta vaikuttamaan yleisiin asenteisiin. Koska ehkäisevä päihdetyö pyrkii lisäämään tietoutta, mielletään työ helposti pelkäksi päihdevalistukseksi. Ehkäisevän päihdetyön keinoin pyritään vaikuttamaan asenteiden lisäksi mm. päihteiden saatavuuteen ja hintaan sekä kysyntään. Useasti ennaltaehkäisevä päihdetyö kohdistuu nuoriin ikäluokkiin, sillä nuoret vasta muodostavat omia asenteitaan ja näkemyksiään päihteistä ja niiden käytöstä. Ehkäisevää päihdetyötä ja päihdetyötä yleensä tehdään kuitenkin kaikissa ikäryhmissä. (Kylmänen, 2005, 9, Pylkkänen, ym. 2009)

Suomessa käytetään arviolta 4-6,5 miljardia euroa alkoholista aiheutuvien haittojen kustannuksiin, joten lienee selvää, että kaikella päihdetyöllä on suuri merkitys. Toimivalla ennaltaehkäisevällä päihdetyöllä pystytään vaikuttamaan jo hyvässä vaiheessa ihmisten asenteisiin ennen olemassa olevaa ongelmaa ja luomaan kaikille ikä-

luokille sopivia turvallisia, päihhteettömyyttä tukevia elinympäristöjä. (Ilvonen 2011, 10)

Päihdetyö edellyttää usean toimijan ja hallinnonalan sitoutumista ja yhteistä ponnistelemista asioiden hyväksi, eikä näin ollen ole ainoastaan sosiaali- ja terveysalan tehtävä. Päihdetyötä tekevät myös opettajat, nuorisotyöntekijät, seurakunnat, kulttuuri- ja vapaa-ajan toimijat sekä elinkeinoelämässä työskentelevät. Päihdetyö on siis laaja-alaista työtä, jota tehdään päihdehaittojen vähenemisen edistämiseksi. (Ilvonen 2011, 10-11) Opinnäyte käsittelee päihdetyötä ehkäisevän päihdetyön näkökulmasta, mutta sivuaa myös muita päihdetyön osa-alueita.

1.1 Ehkäisevän päihdetyön tasot

Ehkäisevää päihdetyötä voidaan tehdä karkeasti jaoteltuna neljällä eri tasolla: yhteiskunta-, yhteisö-, lähisuhde- ja yksilötasolla. Yhteiskuntataso kattaa mm. lait ja muut säädökset, kun taas yhteisötasolla tehtävä työ on enemmän asenteisiin vaikuttavaa ja kunnan palveluissakin tehtävää työtä. Lähisuhdetasolla tehtävän työn kohteena on perheet sekä muut lähipiiriin kuuluvat ihmiset, kuten kaverit yms. Yksilötasolla työ kohdistuu ainoastaan yksittäiseen ihmiseen, hänen asenteisiinsa ja toimintaan sekä päihhteettömien verkostojen tukemiseen. Ehkäisevä päihdetyö ei siis ole pelkkää päihdevalistusta vaan se koostuu monesta tekijästä, joista valistustyö on vain yksi pieni osa-alue. Ehkäisevää päihdetyötä tehdään monissa kunnissa ihan perustyössä, mutta erilaisten hankkeiden osuus päihdetyössä on lisääntynyt, joten myös määrälläinen ehkäisevä päihdetyö on monessa kunnassa ajankohtainen päihdetyön toteutustapa. Vaikka tasoja voidaan mainita neljä, kuitenkin mitään ei tehdä pelkästään, sillä toiminta yhdellä on sidoksissa myös muihin alueisiin. (Stakes Työryhmämuistio 3/2006, 11.)

1.2 Päihdetyöhön vaikuttavat keskeisimmät lait

Isoimpana osana yhteiskunnan tasolla tehtävästä päihdetyöstä on lait, säädökset, normit ja säännöt. Lait ja säädökset vaikuttavat eri tasoilla tehtävään päihdetyöhön, jos ei suoraan, niin ainakin ne vaikuttavat taustalla ja luovat siten pohjaa päihdetyölle. Päihdetyöhön vaikuttavia lakeja on useita, mutta esimerkkinä voidaan mainita alkoholilaki, joka pitää sisällään mm. valmistusta, myyntiä, käyttöä tai mainontaa koskevia säädöksiä. (THL neuvoo-antavat; päihdetyötä ohjaava lainsäädäntö, Alkoholilaki 1143/1994).

Toisena olennaisena lakina voidaan mainita päihdehuoltolaki, jossa määritellään mm. päihdehuollon järjestämisestä yms. Kunnalla on vastuu päihdehuollon järjestämisestä, joko omana palvelunaan tai ostopalveluna, mutta sen on oltava kaikkien kuntalaisten saatavilla. Nuoriin ja muihin kohdistuvaa päihdetyötä tehtäessä on huomioon otettava myös perustuslaki, jossa on määritelty tiettyjä perusoikeuksia kuten hyvinvointiin liittyviä asioita; päihdepalvelut ovat osa hyvinvointia ja kaikilla pitää olla mahdollisuus hyödyntää näitä palveluita. Muina lakeina mainittakoon kuntalaki (365/1995), jossa 1 pykälän mukaan ”kunta pyrkii edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja kestävästä kehitystä alueellaan”. Myös raittiustyölaki toimii päihdetyön pohjalla. Ehkäisevän päihdetyön tarkoituksena onkin tehdä lait eläväksi ja toteuttaa sitä niin, että lakien henki toteutuu paikallisella ja kansallisella tasolla. (FINLEX, Opas kunnan ehkäisevään päihdetyöhön, Pylkkänen ym. 2009, 4-5, Stakes, työryhmämuis-ti 3/2006)

Ehkäisevässä päihdetyössä toimijoiden joukko on laaja, sillä se kattaa esimerkiksi kouluissa terveydenhoidon ammattilaiset sekä opettajat. Toimijajoukkoon kuuluvat myös esimerkiksi ravintoloiden tarjoilijat, joiden vastuualueisiin ehkäisevässä päihdetyössä on arvioida asiakkaan tilaa ja lopettaa alkoholin tarjoilu ajoissa. Yhteiskunnan tasolla tehtävässä ehkäisevässä päihdetyössä lakien lisäksi korostuvat esimerkiksi neuvonta- ja tiedotuspalvelu, jotka lisäävät tietoutta päihteistä ja päihde-ilmiöstä sekä alkoholivalvonta, joka käsittää esimerkiksi vastuullisen anniskelun tai myynnin valvontaa. Juuri tähän laajaan toimijakuntaan mm. Pakka-hanke pyrkii luomaan yhtenäisen verkoston, jossa kaikki ovat samalla vastuullisella asialla ehkäisevän päih-

detyön näkökulmasta. Pakka- hanke tekee näkyväksi eri toimijoiden rooleja ehkäisevässä päihdetyössä, luo laajoja yhteistyöverkostoja yhdistäen toiminnanaloja moniammatillisiksi työryhmiksi ja toiminnan toteuttajiksi. Kuten on jo aiemmin mainittu ehkäisevän päihdetyön kenttä on laaja. (Holmila ym. 205-206 THL raportti 5/2009, Ilvonen, 2011,16-20)

1.3 Kunnan tehtävänä ehkäisevä päihdetyö

Kunnan vastuulla on pitää huolta asukkaidensa hyvinvoinnista tai ainakin luoda riittävät edellytykset sen toteutumiselle. Päihdetyö on osa kuntalaisten hyvinvointia, joten kunnalla on velvollisuus sellaista järjestää. Päihdetyötä kunnissa tekevät niin terveysasemat, koulutoimet yms., mutta myös monet muut tahot, kuten seurakunnat tai muut yhteisöt. Kunnat ovat siis avainasemassa mm. alkoholihaittojen ehkäisyssä ja muussa ehkäisevässä päihdetyössä, sillä ehkäisevää työtä voi tehdä kaikilla hallinnonaloilla. Haasteena kunnilla on saada tehty työ yhtenäiseksi ja kattavaksi paketiksi, jotta vaikutukset olisivat mahdollisimman hyviä. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 7/2004, 49.)

Kunnilta velvoitetaan päihdestrategian tekemistä, jolle on hyvä olla nimettynä vastuhenkilöt. Strategian luomiseen pyritään saamaan avaintoimijat mukaan suunnittelemaan strategian sisältöä, sen toteuttamista ja valvomista. Strategian pohjalta toteutettu työn tulisi kohdistua konkreettisiin ongelmiin ja ehkäisevän päihdetyön näkökulmasta myös niiden ehkäisyyn. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 7/2004, 49)

Raittiustyölain mukaan kunnilla tulee olla nimitettyinä toimielin, joka vastaa lain toteutuksesta paikallisella tasolla. Laki pitää sisällään myös yhteistyön tekemisen kaikkien päihdetyötä tekevien kanssa sekä alkoholiolojen valvonta ja kehittäminen. Apunaan tässä kunnilla on paljon tehtyjä terveystapakyselyitä ja kouluterveyskyselyitä, joiden tuloksia on saatavilla myös kuntakohtaisesti. Kyselyiden tulosten perusteella kunnat pystyvät kehittämään palveluitaan enemmän asukkaiden tarpeiden mukaisesti.

ti. Myös päihdehuoltolaki velvoittaa kuntia järjestämään palvelunsa laadultaan ja sisällöltään tarpeiden vaatimalla tavalla, joten sekä kuntakohtaisilla että valtakunnallisilla terveystarkastuksilla on paikkansa. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 7/2004, 49) .

1.4 Yhteisössä tapahtuvaa päihdetyötä

Yhteiskuntatasolla oleva ennaltaehkäisevä päihdetyö, kuten lainsäädäntö yms. toimivat pohjana kaikelle muulle tehtävälle päihdetyölle. Kuten kaikkia muutakin työtä, myös päihdetyötä tehdään lainsäädännön ja siihen liittyvien erityisten säädösten asettamien rajoitusten nojalla. Lainsäädäntö esimerkiksi määrittää päihdetyön kuntien järjestettäväksi, joka osaltaan vaikuttaa yhteisö- ja yksilötasolla tehtävään työhön. (Mieskolainen ym. 2/2010, 8)

Yhteisötasolla tehtävä ennaltaehkäisevä työ koostuu mm. päihdevalistuksesta ja sitä kautta erilaisin keinoin asenteisiin vaikuttamisesta. Vaikuttamalla yhteisön erilaisiin toimintatapoihin, voidaan sitä kautta vaikuttaa yksilön omiin asenteisiin ja käyttäytymiseen. Vaikutuskeinoina esimerkiksi media niin sosiaalinen kuin muu mediakin, ovat raivanneet tietään pinnalle, koska sen on huomattu toimivan yhteisön mielipiteisiin joko suoraan tai epäsuorasti vaikuttamalla. Sosiaalisen median välityksellä saadaan yhteys isoon joukkoon ihmisiä ja näin ollen ainakin lisättyä tietoutta ja ehkä sitä kautta välillisesti vaikutettua jollain tasolla yhteisön asenteisiin. (Mieskolainen ym. 2/2010, 8)

Yhteisöihin kohdistuvan päihdetyön keinoina käytetään usein myös suoria interventioita erilaisiin yhteisöihin, joita voi olla kokonainen asuinalue tai rajatumminkin määriteltäviin ryhmiin esimerkiksi nuoriin, jotka kuuluvat ns. riskiryhmään päihteiden käytön tai syrjäytymisvaaran vuoksi. Kohdistamalla työtä näihin tarkemmin määriteltyihin riskiryhmiin, pystytään työtä helpommin profiloimaan ja räätälöimään juuri sellaiseksi, kuin joku tietty ryhmä vaatii. (Mieskolainen ym. 2/2010, 8.)

1.5 Ehkäisevän päihdetyön laatu ja eettiset periaatteet

Ehkäisevässä päihdetyössä on myös tiettyjä laatukriteereitä, jonka pohjalta toimintaa tulee suunnitella ja toteuttaa. Ilman minkäänlaisia laatukriteereitä tehtävä työ saattaisi olla liian irrallista ja kirjavaa, kun tietotaitoa ei pystyttäisi hyödyntämään kohdistetusti. Jotta monissa eri ammateissa toimivat henkilöt pystyvät tekemään tuloksellista työtä, on hyvä että on olemassa tietyt yhteiset laatukriteerit ja eettiset periaatteet. Näiden pohjalta tehtynä ehkäisevä päihdetyö on paljon suunnitelmallisempaa ja liepee helpompaa, kun kaikki toimijat toimivat samojen eettisten periaatteiden kautta. (Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit, 2006)

Laatukriteereinä voidaan mainita työkohdentamiseen liittyviä kriteereitä, sisältöön liittyviä kriteereitä, kuten tietoperustan tai eettisten periaatteiden sekä arvopohjan määrittämistä työlle. Myös toteutukselle, seurannalle ja arvioinnille on asetettu omat kriteerinsä. (Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit, 2006)

Eettisiä periaatteita ehkäisevässä päihdetyössä on monia. Yhtenä voidaan mainita esimerkiksi sosiaalinen oikeudenmukaisuus. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikilla myös heikoimmassa asemassa olevilla, kuten vähävaraisilla tai syrjäytyneillä on oikeus olla osa yhteiskuntaa ja olla yksi yhteiskunnan jäsen, siinä missä ”paremmassa” asemassa olevienkin. Tätä pyritään toteuttamaan mm. pyrkimällä ehkäisemään syrjäytymistä. Myös yhdenvertaisuus on yksi osa päihdetyön eettisiä periaatteita, sillä myös alkoholisti tms. on oikeutettu samanlaisiin palveluihin ja kohteluun muiden kanssa. (Ehkäisevän päihdetyön eettiset periaatteet)

Yhtenä eettisenä periaatteena voidaan mainita osallisuus. Tämä tarkoittaa sitä, että jokaisella on itsemääräämisoikeus häntä koskevissa asioissa ja päätöksiä tulee kunnioittaa, onhan jokainen oman elämänsä herra. Myös asiakkaan läheisiä tulisi kuulla sekä järjestää mahdollisuus siihen, että kaikki tulee kuulluksi. (Ehkäisevän päihdetyön eettiset periaatteet, 2006)

Yksi isoimmista eettisistä periaatteista on älyllinen ja rehellinen vapaus. Tämän mukaan kaiken päihteistä annetun tiedon tulee olla tosiasioihin perustuvaa ja sen tulee

olla kohderyhmänsä tasoista. Ts. tiedon välitys on erilaista esimerkiksi nuorisoryhmille kuin aikuisväestölle. Lisäksi annettua tietoa olisi hyvä antaa mahdollisimman neutraalilla tavalla, eikä siis manipuloida tiedonannollaan kohderyhmää. Avoin keskustelu tulisi olla sallittua ja siihen olisi hyvä rohkaista. (Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit ja eettiset periaatteet, 2011) Pakka -hankkeellekin juuri tiedon lisäys alkoholihaitoista ja muista alkoholiin liittyvistä asioista on keskeisessä osassa hankkeen toimintaa.

1.6 Ehkäisevän päihdetyön vaikuttavuus ja sen arviointi

Ehkäisevän työn tuloksia on haasteellista mitata, sillä asenteisiin ja ilmiöihin vaikuttavat monet asiat. Yhteiskunnantasolla vallitsevat lait ja kunkin ajankohdan alkoholipolitiikka sekä kunnan linjaamat ja toteuttamat päihdestrategiat ovat osaltaan vaikuttamassa ehkäisevään päihdetyöhön. Yksittäisten ehkäisevän työn puitteissa tehtyjä toimintoja ei välttämättä voida suoraan yhdistää pitkän ajanjakson kuluttua esimerkiksi silloin vallitseviin alkoholiasenteisiin. Jotta työn merkitystä pystytään todistamaan ja tuomaan julki, on vaikuttavuuden mittaamiseen kehitelty muutamia mittareita. Työtä voidaan mitata esimerkiksi yhteiseksi määritettyjen laatukriteerien kautta tai esimerkiksi suoraan tekemällä asennekyselyitä, joiden tuloksena pystytään näkemään tietyn ajanjakson aikana tapahtuneita asennemuutoksia. (Ilvonen 2011, 23-25, Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit, 2006)

Pakka-hanke pyrkii yhteisölliseen vaikuttamiseen, mutta kuten sanottu, on myös sen osa-alueen vaikuttavuuden mittaaminen ja arviointi haasteellista. Yhteisöllisen ehkäisevän päihdetyön vaikuttavuuden arvioinnin helpottamiseksi on olemassa jo edelläkin mainitut laatukriteerit ja toimintaa arvioidaan usein laatukriteerien toteutumisen pohjalta. Jokainen laatukriteerin laiminlyönti vaikuttaa myös muiden osa-alueiden laatuun. Kun ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan koordinoitusti, myös laatua pitää tarkastella koordinoitusti joka osa-alueelta ja kaikkien osapuolten on oltava tietoisia miksi jotain asiaa tehdään. Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit on asetettu laatutähden (KUVIO 1), joka sisältää laadukkaan ehkäisevän päihdetyön vaatimukset sekä

ulottuvuudet. (Ilvonen 2011, 23-26, Laatutähteä etsimässä - ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit, 2006)

KUVIO 1 Ehkäisevän päihdetyön laatutähti.

Laadukas toiminta vaatii tasapainossa olevan laatutähden. Kuten on jo aiemmin mainittu jokaisen osa-alueen suunnittelu ja arviointi vaikuttaa toinen toisiinsa. Tähti voidaan jakaa sisältötekijöihin eli tietoperustaan, tavoitteelliseen yhteistyöhön, sekä arvoihin ja etiikkaan, sekä toteutustekijöihin, joita ovat resurssit, tavoitteet sekä toteutusprosessit. Kaikkien osien ollessa järkevissä tasapainossa, voidaan työn sanoa olevan laadukasta. Laatutähteä voidaan käyttää ehkäisevän päihdetyön arvioinnissa, oli kyse sitten mittakaavaltaan pienestä toiminnasta tai isosta valtakunnallisesta ohjelmasta. (Laatutähteä etsimässä, Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit 2006)

2 ALKOHOLIHAITAT NUORISON JA AIKUISVÄESTÖN KESKUUDESSA

2.1 Nuoret alkoholin käyttäjinä

Tutkimuksia nuorison alkoholin ja muiden päihteiden käytöstä tehdään vuosittain niin paikallisesti kuin valtakunnallisestikin. Paikallisesti tehtyjen kyselyjen tuloksia ei välttämättä pystytä vertaamaan toisiinsa, koska paikkakunnat vaihtelevat ominaisuuksiltaan reilusti; pientä maalaiskuntaa ei voi verrata esimerkiksi Helsingin kanssa. Valtakunnallisesti teetettyjen kyselyiden, kuten esimerkiksi nuorten terveystapa- kyselyiden tai terveyskyselyiden tuloksia sen sijaan voi verrata toisiinsa vuositasolla. Tuloksia on saatavilla hyvinkin pitkältä aikaväliltä, sillä pisimmät vertailukelpoiset määrälliset tiedot nuorten juomatavoista on löydettävistä jo vuodesta 1973 lähtien aina nykypäivään asti. Toki sitäkin ennen juomatapakyselyitä nuorille on tehty, mutta ne ovat olleet enemmän paikallistason kyselyitä. Tutkimustuloksista on näkyvissä nuorten juomisen yleistymisen, mutta toisaalta taas hyvänä asiana on nähtävissä myös raittiiden 16-vuotiaiden lisääntyminen; 2000 luvun taitteessa raittiiden nuorten osuus 16-vuotiaista tytöistä on ollut n 15%, saman ikäisistä pojista raittiiden osuus on ollut n.13 %. Vuonna 2005 raittiiden osuudet molempien sukupuolien osalta ollut yli 20%. Nykyään raittiiden 16 -vuotiaiden osuus on yli neljännes. (Salasuo M., & Tigerstedt C., 2007, 22).

Useasti nuorten alkoholin käyttöä tarkastellaan ongelman näkökulmasta. Nuoret eivät itse kuitenkaan välttämättä näe juomistaan ongelmana, vaan kokevat sen ehkä enemmän sosiaalisesti tapahtumaksi, arjesta poikkeavaan kuuluvaksi (juhlat, rentoutuminen yms.). Medialla on iso vaikutus nuorten sekä muiden alkoholiin liittyviin asenteisiin, sillä televisio, lehdet ja katumainokset ovat pullollaan erilaisia alkoholiin liittyviä mainoksia, joista on helppo luoda omia mielikuviaan. Yhtenä esimerkkinä voidaan pitää esimerkiksi televisiossa taannoin pyörinyttä mainosta, jossa siideri saa leijumaan. Tästä tuskin syntyy ainakaan mitään negatiivisia asenteita ja mielikuvia kyseistä siideriä kohtaan. Positiivista on, että n. 53 % 1003:sta Suomen sosiaali- ja

terveys ry:n kyselyyn vastanneista 15-79 –vuotiaista henkilöistä on sitä mieltä, että mielikuvamainonta pitäisi kieltää. (Suomen sosiaali- ja terveys ry:n verkkojulkaisu 10/ 2012)

Juominen on myös vahvasti sidoksissa suomalaiseen kulttuuriin, sillä yli 90 % Suomen aikuisväestöstä käyttää alkoholia. Kuitenkin humalajuomiseen tai sen näkyvyyteen suhtaudutaan kriittisemmin kuin aikaisemmin. Nuoret vasta luovat omaa identiteettiään ja luovat omia asenteitaan niin alkoholia kuin muitakin pähteitä kohtaan, joten ympärillä olevilla aikuisilla ja heidän asenteillaan on todella suuri merkitys erilaisten asenteiden syntymisessä. On todella tärkeää, että asennemuutosta pyritään tekemään myös aikuisten osalta. Jos alkoholiin liittyvät asenteet ovat myönteisiä nuorten omissa yhteisöissä, siirtyvät ne todennäköisesti myös nuorten omiin tapoihin toimia ja ajatella asioita. Ehkäisevän päihdetyön tarkoituksena kuten jo aiemminkin on mainittu, on vaikuttaa juuri näihin asenteisiin niin paikallisella tasolla kuin valtakunnallisellakin tasolla. Ennaltaehkäisevä työ kohdistuu paitsi nuorisoon ja heidän asenteisiin, myös aikuisiin, heidän tapoihinsa toimia sekä heidän ajattelumaailmaansa. Pakka-hanke on aikoinaan luotu kehittämään paikallisen tason alkoholipolitiikkaa sekä siihen liittyvää ehkäisevää päihdetyötä. (Holmila ym. 2009,16-18, Suomen Sosiaali- ja terveys ry:n verkkojulkaisu 10/2012)

2.2 Yleisimmin alkoholihaitoiksi nimetyt haitat

Ehkäisevän päihdetyön, sitä kautta myös Pakka- hankkeen tavoitteena on alkoholihaittojen vähentäminen. Alkoholihaitat voidaan määritellä monella eri tapaa, mutta kuitenkin yleisistä keskusteluista huokuu tietämättömyys siitä, mitä nämä haitat todella ovat. Monesti sana alkoholihaitta yhdistetään jo olemassa olevaan alkoholiongelmaan/riippuvuuteen, mutta haittoja esiintyy myös paljon ennen itse ongelmaa. Myös ikä vaikuttaa haittojen määrittelyyn, sillä nuoret määrittelevät alkoholin käytöstä syntyneet haitat eri tavoin kuin esimerkiksi aikuiset. Useasti haitat jaetaan sosiaalisiin, terveydellisiin sekä taloudellisiin haittoihin. (Österberg, 2009 Päihdelinkin [www-sivut](#).)

Alkoholihaitat voidaan jakaa yksittäisiin käytöstä johtuviin haittoihin sekä pitkään jatkuneen säännölliseen juomiseen liittyviin haittoihin. Esimerkkeinä yksittäisistä tilanteista voidaan mainita, suorituskyvyn heikkeneminen, aistien ja tasapainon heikkeneminen ja niistä johtuvat tapaturmat sekä erilaiset järjestyshäiriöt, jotka siis ovat häiriöksi myös ympäristölle, ei pelkästään humalaiselle itselleen. Myös esimerkiksi melutason nousu päihteiden käytön yhteydessä, joka häiritsee esimerkiksi naapurissa asuvia ihmisiä, voidaan määritellä yhdeksi alkoholihaitaksi. Alkoholinkäytön jälkeisiä alkoholista aiheutuneita haittoja ovat mm krapula, väsymys, pahoinvointi tai esimerkiksi muistamattomuus. Nuoriso määrittä alkoholihaitoiksi myös esimerkiksi ulkonäköseikkoihin kuuluvia asioita, kuten mustat silmän aluset sekä silmien alla olevat silmäpussit tai ns. pöhöttyneisyys. (Lavikainen H. 2007, 103-117)

Työelämään alkoholin käyttö tuo omat haittansa. Rankan ja kostean viikonlopun jälkeen krapulassa töissä olo heikentää työntekijän työtehoa, sekä asettaa alttiiksi tapaturmille, kun huomiokyky ei ole välttämättä täydessä tehossa. Alkoholinkäytöstä aiheutuneet tapaturmat aiheuttavat sairaslomia ja sitä kautta kuormittavat työpaikkoja työvoimapulan ja sijaisten hankinnan myötä. Myös ennenaikaiset eläkkeelle jäämiset on päihteiden käytön osalta liitettävissä alkoholin käytöstä johtuviin haittoihin. (Piironen, 2004, 15).

Selvästi terveyteen liittyviä haittoja on paitsi tapaturmista aiheutuneet fyysiset vammat myös pahimmillaan erilaiset alkoholin pitkäaikaisesta käytöstä aiheutuvat sairaudet, kuten maksakirroosi, hermorappeuma aivojen surkastuminen sekä erilaiset syöpätaudit. Alkoholi vaikuttaa myös haitallisesti päihteitä käyttävän äidin kautta sikiöön, jolloin ongelmana voi olla esimerkiksi erilaiset epämuodostumat, kehityshäiriöt ja paljon muuta. Myös sikiölle muodostuu riippuvuus alkoholiin ja muihin päihteisiin, kuten myös käytön loputtua vierotusoireita samalla tavalla kuin kantajalleenkin, mm. siksi tämäkin nähdään alkoholista aiheutuviin vakavaksi luokiteltuihin haittoihin. (Poikolainen, 2009 päihdelinkin [www-sivut 2009](http://www.sivut2009.fi))

3 PAKKA-TOIMINTAMALLIN TAUSTAA

Ensimmäinen Pakka-hanke on toteutettu vuosina 2004-2007 Jyväskylässä ja Hämeenlinnassa sekä niiden seutukunnissa. Tuolloin hankkeen taustalla oli koko ajan nousussa oleva alkoholin kulutus sekä siitä johtuvat alkoholihaitat. Erityisen huolen kohteena oli nuorten ja nuorten aikuisten kasvava alkoholin käyttö, sekä lisääntyvä alkoholin saatavuus. Hankkeen tavoitteena oli osittain vastata haasteeseen luomalla toimintamalli päihdehaittojen ehkäisemiseksi sekä päihdepolitiikkaan vaikuttamiseksi paikallisella tasolla. Hanke oli yksi iso osa vuosien 2004-2007 alkoholiohjelmasta, jonka linjauksina oli alkoholin lasten ja perheiden hyvinvoinnille aiheuttamien haittojen vähentäminen, alkoholijuomien riskikäytön ja siitä johtuvien haittojen vähentyminen sekä alkoholin kokonaiskulutuksen kääntäminen laskuun. Pakka-hanke toimi pilottihankkeena näihin edellä mainittuihin tavoitteiden saavuttamiseksi tarkoitukseen tehostaa ehkäisevää päihdetyötä ja korostaa sen merkitystä. (Holmila ym., 2009, 16-18, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 7/2004; Alkoholiohjelma)

Vastuu alkoholihaittojen ehkäisystä on paitsi kunnilla, myös anniskelusta vastaavilla paikoilla, kuten vähittäistavarakaupoilla ja ravintoloitsijoilla sekä muilla toimijoilla, kuten seurakunnilla, opetustoimella ja eri järjestöjen toimijoilla. Kuntien velvollisuutena on luoda mahdollisuus ehkäisevälle työlle. Tämä on yksi syistä miksi Pakka – toimintamallia on alun perin alettu kehittämään, sillä 1980-luvulta lähtien vastuuta päihdehaittojen ehkäisystä on yhä enemmässä määrin siirretty kuntien vastuulle ja kun Alkon toiminta alkoholin myynnin ja anniskelun valvonnan osalta lopetettiin vuonna 1994, on vastuu sittemmin siirtynyt täysin paikalliselle tasolle. Ehkäisevän päihdetyön toteuttajina on enimmäkseen ollut toisistaan erillisiä järjestöjä tai kuntien omat yritykset tehdä ehkäisevää päihdetyötä. Työn koordinaatio on ollut puutteellista, jolloin eri toiminnot ovat saattaneet jäädä irrallisiksi ja määräaikaikaisiksi. Alkoholitarastajien määrä on suppea verrattuna alkoholin käytön kasvavaan kulutukseen ja käyttäjäkuntaan, joten myös siksi vastuuta on siirrettävä esimerkiksi ravintoloissa ja kaupoissa työskenteleville. (Holmila ym. 2009, 30-37)

Yhteistyön merkitys on huomattu ja osittain sen kehittämistä varten Pakka- pilottihanke on saanut alkunsa. Pakka- hankkeen haasteena on ollut luoda kattava yhteistyöverkosto, joka kattaa monipuolista osaamista eri ammattikunnista, kuten pelastuslaitoksen, sosiaalihuollon, elinkeinoelämän yms. ammattilaisia sekä luoda toimiva toimintamalli, joka toisaalta on levitettävissä paikkakunnalta toiselle, ja toisaalta taas vastaa yhteiskunnassa tapahtuviin muutoksiin. Nykyään Pakka- pilottihankkeessa luotua toimintamallia ja hyviä käytäntöjä toteutetaan seitsemällätoista paikkakunnalla joko ylläpitämällä aiemmin aikaansaatuja toimintoja tai vasta aloittamalla toimintaa. Pori lukeutuu näiden seitsemäntoista paikkakunnan joukkoon. (Holmila ym. 2009, Tamminen, 2012, liitteet)

3.1 Toimintamalli

Pakka-toimintamalli on Jyväskylän ja Hämeenlinnan sekä niiden seutukunnissa toteutetun pilottihankkeen toiminnoista koottu toimintamalli, joka on pyritty tekemään niin, että sitä pystyisi hyödyntämään paikkakunnasta riippumatta. Toimintamalliin on koottu pilottihankkeissa hyväksi havaittuja toimintoja sekä hyviä käytäntöjä, joita kukin Pakka koordinoija pystyy mahdollisesti hyödyntämään tuodessaan vastaavaa toimintaa omalle paikkakunnalleen. Pakka toimintamallin tavoitteena on tuoda alkoholilaki paikalliselle tasolle ja elävöittää se. Tarkoituksena saada yhteneväksi virallinen valvonta (kaupat, ravintolat, sekä poliisi ym. viranomaiset) ja sääntely yhdessä epävirallisen (aikuiset, vanhemmat yms.) sosiaalisen sääntelyn kanssa, jotta pystyttäisiin estämään esimerkiksi alkoholin ja muiden päihteiden välittäminen alaikäisille mahdollisimman hyvin sekä vaikuttamaan ihmisten päihdeasenteisiin paikallisella tasolla. Ehkäisevää päihdetyötä tehdään joka ikäluokassa, se ei siis ole pelkästään nuorisoon kohdistuvaa. Ehkäisevä työ Pakkamallissa on mm. alkoholin kysynnän ja tarjonnan ehkäisyä eri keinojen avulla. Pakka toimintamalli on pyritty luomaan niin monipuoliseksi, että myös sen toiminnot kohdistuvat kaikkiin ikäluokkiin. (Holmila ym. 28-30, 2009, Ilvonen, 2011, 43-44)

Keskeisenä toimintamallissa on vastuullisen elinkeinotoiminnan edistäminen ja haittojen minimointi edistämällä vähittäiskauppojen ja ravintoloiden vastuullista osuutta myyjinä ja anniskelijoina. Isoiksi tavoitteiksi toimintamallin toteutuksessa on muodostunut juomisen vähentyminen erityisesti nuorilla ja nuorilla aikuisilla sekä juomisen aloitussiän nouseminen, humalajuomisen ja siihen liittyvien haittojen väheneminen sekä alueellisen ja seudullisen alkoholihaittojen ehkäisyn tehostaminen. (Ilvonen, 2011, 7)

Toteutettaessa Pakka –hanketta Jyväskylän ja Hämeenlinnan alueilla huomattiin, että yhteiskunnassa pidetään edelleen tärkeänä, että alaikäisten alkoholin saatavuutta rajoitetaan ja humalahakuinen juominen nähdään ongelmana jollain tasolla. Alkoholi-lainsäädännön avulla pyritään kyllä säätelemään humalajuomista sekä ikärajoja ja ikärajojen kautta myös alkoholin saatavuutta. Mutta koska lakia ei välttämättä tunneta täysin, pitää sitä tehdä näkyväksi ja liittää osaksi suomalaista kulttuuria. Pakka toimintamalli pyrkii siis toiminnoillaan tekemään lakia eläväksi kansalaistasolla. Haasteena lain eläväksi tekemisessä on yhteisöissä vaikuttavat sosiaaliset normit, jotka monesti menevät lakien edelle. Vanhemmat hakevat alaikäisille lapsilleen, jos se on yhteisössä sallittu tapa toimia. Myös monet ravintolat myyvät alkoholia asiakkailleen, vaikka asiakas olisi selvästi päihtynyt. Laki kuitenkin kieltää selvästi humalassa oleville myymisen, mutta rajan asettaminen sille mikä on ”selvästi humalassa oleva” tila on haasteellista. (Holmila M. ym., 2007, 205-206).

Pakka toimintamallin keinoina tavoitteidensa saavuttamiseksi - juomisen ja humalahakuisen juomisen väheneminen, juomisen aloitussiän nouseminen, paikallinen alkoholihaittojen ehkäisy ym. - sekä lain elävöittämisiksi on mm. vastuullisen alkoholin anniskelun ja myynnin kehittäminen. Näitä edellä mainittuja seikkoja pyritään kehittämään mm. vaikuttamalla paikkoihin, josta alkoholia laillisesti saa ostettua. Tämä tarkoittaa siis sitä, että vastuullista anniskelua ja myyntiä pyritään kehittämään vaikuttamalla Alkon myymälöiden, päivittäistavara kauppojen, kioskien ja huoltoasemien sekä anniskeluravintoloiden erilaisiin myyntikäytäntöihin. Vaikuttamaan pyritään ensin kartoittamalla myyntikäytännöt esimerkiksi ostokokeiden avulla, havainnoimalla niistä mahdolliset kehittämiskohdat ja järjestämällä koulutuksia vastuullisesta anniskelusta ja myynnistä. Koulutus muistuttaa alkoholia myyviä tahoja alkoholiin liittyvän lainsäädännön olemassaolosta ja painopiste keskittyy erityisesti ikärajakont-

rolliin sekä humalaisille myymiseen. (Holmila M. ym. 2007, 206-207, Ilvonen 2011, 43-44.)

Pakka toimintamalliin olennaisena osana kuuluu yhteistyöverkoston luominen. Tämän yhteistyöverkoston tulisi kuulua ammattilaisia mahdollisimman monesta ammattikunnasta. Tarkoituksena on luoda mahdollisimman kattava yhteistyöverkosto, joka pitää sisällään niin poliisin, koulutoimen, sosiaali- ja terveydenhuollon, myyntityön, ravintolatyön yms. alojen ammattilaisia, jotka toimivat tavoitteellisesti ennaltaehkäisevän päihdetyön mukaisesti sekä Pakka toimintamallin tavoitteiden saavuttamiseksi. Toimintamallin tavoitteena on herättää ihmiset ajattelemaan, ettei ehkäisevä päihdetyö ole pelkästään sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävä. Toimintamallin avulla pyritään aktivoimaan viranomaisten ja muiden työelämän tahojen lisäksi myös tavallisia kansalaisia sekä kolmannen sektorin toimijoita. (Ilvonen 2011, 43-44, Tamminen I., 10-15, 2012)

3.2 Toimintamallin avulla saatuja tuloksia esimerkiksi Jyväskylästä ja Hämeenlinnasta.

Suomen sosiaali- ja terveysministeriön teettämien terveystapakyselyiden pohjalta (STM 2011) on pystytty toteamaan, että raittiiden alle 18-vuotiaiden nuorten osuus on muutaman vuoden aikana ollut kasvussa, joten ehkäisevällä päihdetyöllä on selkeästi merkitystä. Terveystapatutkimukset ovat valtakunnallisia, joten vuosien 2004-2007 Pakka- pilottihanketta ei suoraan pystytä näihin raittiuslukemiin liittämään, mutta sillä on ollut oletettavasti osuutta Hämeenlinnan ja Jyväskylän sekä niiden seutukunnista tulevien asenteisiin ja sitä kautta terveystapakyselyiden vastauksiin. (Suomen sosiaali- ja terveysministeriön terveystapakysely 2011, Holmila ym. 2009, 43-45)

Ehkäisevän päihdetyön arviointi ja sen tuloksien näkeminen on haasteellista, sillä toiminnat eivät välttämättä ole suoraan liitettävissä saatuihin tuloksiin. Ei pystytä varmasti todistamaan, että jollain tietyllä toimella olisi ollut osuutta vuosien päästä

näkyvään yksittäisiin raittiustapauksiin. Kuitenkin joitakin Pakka- hankkeen toimintoja ja niiden vaikutuksia pystyy konkreettisesti mittaamaan. Tällaisia ovat esimerkiksi ostokokeet vähittäistavarakaupassa, kioskeissa ja huoltoasemilla. Ostokokeiden avulla pystytään mittaamaan kassatyöntekijöiden herkkyyttä tarkistaa alkoholin ostajien ikä (Holmila ym., 2009, 43-45)

Hämeenlinnassa ja Jyväskylässä sekä niiden seutukunnissa tehtyjen ostokokeiden tulokset ovat positiivista katseltavaa. Hämeenlinnassa iän tarkistaminen oli herkempiä, sillä vuonna 2004 ostokokeiden tulokseksi saatiin jopa 52%. Toisin sanoen, joka toiselle ostokokeen tekijälle ei myyty. Vuonna 2006 myymisestä kieltäytymisen prosentti oli 55%. Hämeenlinnassa poikkeuksellisen hyvä lähtötilanne on selitettävissä ainakin osittain aktiivisesta paikallistoiminnasta jo ennen, kuin Pakka- hanke alkoi. Hämeenlinnassa on ollut mm. vuonna 2003 k-18 projekti, jonka tavoitteena oli edistää vastuullista alkoholin myyntiä yms., joten hyvä lähtötaso on liitettävissä edellä mainittuun projektiin. (Holmila, 2009, 81-82.)

Vertailukunnissa sen sijaan lähtötaso oli 37 %. Tämä tarkoittaa sitä, että vain hieman reilussa kolmanneksessa ostokokeissa kieltäydettiin myymästä. Pakka- hankkeen julkaiseman ostokokeista saadun tiedon ja myymälöihin suunnattujen koulutusten pohjalta luku kasvoi 37 prosentista 58 prosenttiin. On siis selvää, että tiedon lisäyksellä ja muulla Pakka-hankkeen toiminnalla on suora yhteys ikärajakontrollin tiukentamiseen vertailukunnilla. (Holmila ym., 2009, 81-82.)

Toimintamallin mukaisesti Pakkatyö pyrkii vaikuttamaan myös alkoholin välittämiseen. Kohteena toiminnoissa ovat vanhemmat sekä täysi-ikäiset kaverit sekä heidän asenteisiinsa vaikuttaminen. Useasti alaikäiset saavat alkoholinsa jonkun hakemana, joten on tärkeää vaikuttaa myös täysi-ikäisten asenteisiin. Pakka-toimintojen aikana molemmilla interventioalueilla (Jyväskylä, Hämeenlinna sekä niiden seutukunnat) nuorten aikuisten osuus alkoholia välittäneistä laskee jonkin verran. Esimerkiksi Hämeenlinnassa vuonna 2004 11% alle 25-vuotiaista Pakka- kyselyyn vastanneista nuorista kertoi välittäneensä alkoholia sisaruksilleen, kun vuonna 2006 sama luku oli enää vain n 5% vastaajista. (Holmila ym. 2009 81-85.)

Pakka toimintamallin toiminnot kohdistuvat paitsi nuoriin myös, kaikkiin muihin ikäluokkiin. Hämeenlinnassa ja Jyväskylässä vuosina 2004-2007 toteutetun pilottihankkeen tuloksina myös anniskelu selvästi humalassa olevalle väheni huomattavasti. Erityisesti nuoret tarjoilijat, jotka noudattivat lakia huonommin, lisäsivät anniskelukieltoa omassa toiminnassaan. Humalaiselle myymisen tiukentuminen näkyi erityisesti baareissa ja pubeissa, kun taas yökerhoissa tarjoilijoiden toiminnoissa ei havaittu muutoksia ja humalaisille tarjoilu nähtiin harmillisesti enemmänkin säännöksi kuin poikkeukseksi. (Holmila ym., 2009, 85)

Myös väkivallan väheneminen voidaan nähdä osana Pakka pilottihankkeen tuloksia, sillä esimerkiksi Hämeenlinnassa tehdyt interventiot vaikuttivat ravintoloissa tapahtuviin väkivallantilanteisiin vähentävästi. Ravintolahenkilökunnalle järjestettiin koulutuksia, jossa heille annettiin erilaisia keinoja puuttua alkaviin riitatilanteisiin ja näin ollen sitä kautta ehkäistä väkivallan syntymistä. Myös valmiuksia kieltäytyä myymästä selvästi humalassa olevalle pyrittiin lisäämään, sillä on tilastollisesti todistettu, että suurimmassa osassa väkivaltatilanteissa jompikumpi tai molemmat osapuolet ovat jollain tapaa päihteiden vaikutuksen alaisena. On siis selvää, että myynnistä kieltäytymisellä on vaikutusta myös väkivaltatilanteisiin. (Holmila ym. 2009, 9)

4 PORIN PAKKA

4.1 Pakkaa Porissa ja perusturvan yhteistoiminta-alueella

KASTE, eli sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma on valtakunnallinen kehittämisohjelma, jonka tavoitteena on hyvinvointi- ja terveyserojen kaventuminen sekä sosiaali- ja terveyshuollon rakenteiden ja palveluiden järjestäminen asiakaslähtöisesti. KASTE on sosiaali- ja terveyshuollon pääohjelma, jolla on selkeät tavoitteet. Pienet hankkeet ja projektit, kuten Porin Pakka toimivat ohjelman

osatoteuttajina ja saavat näin rahoitusta toimintaansa esim. KASTE- ohjelman kautta. Rahoitus Porin Pakka- hankkeelle on myönnetty vuoden 2013 loppupuolelle asti ja se toimii osana LÄNSI 2012 hanketta, joka on suomen päihde- ja mielenterveystyön kehittämishanke. (Suomen sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu 1/2012)

Porissa Pakka -hanke alkoi vuonna 2010 ja on ensimmäisiä hankkeita Porissa, jossa ehkäisevä päihdetyö toimii koordinoitusti. Toki ehkäisevää päihdetyötä on ollut jonkin verran Porissa jo ennen vuotta 2010, mutta aiemmin tehty työ on koostunut enemmänkin erillisistä, irrallisista kokonaisuuksista eikä niinkään koordinoitusti ja systemaattisesti järjestetystä toiminnasta, ei työllä ole ollut tehokasta vaikutusta. Voikin melkein todeta, että Porissa tapahtuva ehkäisevä päihdetyö on sama kuin Pakka-hanke. Tämän hetkiset toiminnot, joita Porinseudulla tehdään ehkäisevän päihdetyön hyväksi ovat Pakka- toimintamallin mukaisia ja sen kohteena on kaikki ihmiset, mutta ensisijaisesti nuoret ja perheet. Porissa hanke pyrkii juurruttamaan toimintamallin osaksi paikallista alkoholipolitiikkaa ja ehkäisevää päihdetyötä. Porin Pakka -hankkeella on yksi työntekijä, joka toimii projektin työntekijänä. Projektin piirissä toimii kuitenkin Pakka -toimintamallin mukaisesti useita eri toimijoita eri ammattikunnista. (Ilvonen 2011, 44-49, Tamminen I., 2012)

Yhteistyöverkosto on muodostunut laajaksi sekä moniammatilliseksi kokonaisuudeksi monien eri toimijan sekä osaamisalueiden myötä. Näitä toimijoita ovat mm. viranomaiset, alkoholielinkeino, Porin perusturva, vapaa-aikatoimi, koulutoimi, seurakunta sekä muutama järjestö. Syksyllä 2012 mukaan on tullut myös taksiautoilijat, joiden taksien ikkunoihin on ilmestynyt ”Tölkitön taksi, peltiä vain kyljissä” sekä ”pulloton taksi, lasia vain ikkunoissa” – tekstit. Tällä pyritään vaikuttamaan mm. ihmisten humalajuomisen vähenemiseen ja siihen, että ns. ”pohjat” jäisivät vähemmälle, eikä ravintoloihin ja yökerhoihin mentäisi täydessä humalatilassa. Esimerkiksi pikkujoulukausi on aikakautta, jolloin humalaisia ihmisiä on paljon liikkeellä ja juhlijat käyttävät taksia kulkuvälineenä paljon, joten taksiautoilijat ovat myös olennainen osa alkoholihaittojen ehkäisyssä. Pikkujouluaikakautta kuvaa myös eräässä artikkelissa (LIITE 2) ollut teksti, jossa projektin työntekijä mainitsee, että: ”Ravintoloitsijat sanovat usein, että pikkujoulukausi on kaikkein ruminta aikaa, kun ihmiset tulevat ravintoloihin aivan tolkkottomassa humalassa”. Samalla tällä pulloton ja tölkitön taksikampanjalla ja muilla toiminnoilla pyritään esimerkiksi helpottamaan satakunnan-

keskussairaalan selviämisaseman (SELMA) asiakaskuormittavuutta, sekä vaikuttamaan alentavasti päihteiden käytön alaisena tapahtuviin rikoksiin. (Ilvonen 2011, 44-49, Projektityöntekijän kanssa käydyt keskustelut syksyllä 2012)

Pakka toiminnan kohteena ovat kaikki ihmiset, mutta ensisijaisesti nuoret ja perheet. Ehkäisevää päihdetyötä pyritään tekemään yhteisötasolla, joista vaikutukset siirtyvät myös yksilöihin. Yhteisötasoisien on tutkimusten mukaan havaittu olevan tehokkaampaa kuin yksilötasoisien vaikuttamisen. Porissa teetetyin alkoholiasenne kyselyn tulosten mukaan 55 prosenttia kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että alkoholia juodaan liikaa, jopa suurin osa nuorista vastaajista oli sitä mieltä, että Porissa juodaan liikaa. Aikuisten vastaajien mielestä (91 prosenttia vastanneista) nuorison juomiseen tulisi puuttua. Nämä ovat niitä seikkoja joihin Pakka-hanke pyrkii vaikuttamaan yhteisöllisin keinoin niin kouluissa, kaupoissa, kuin ihan katutasollakin. (Ilvonen, 2011, 66)

4.2 Porin Pakan konkreettista toimintaa

Mainitut toiminnat ovat vain esimerkkejä tehdyistä keskeisistä toiminnoista. Erilaisia koulutuksia ja kampanjoita on hankkeen puitteissa tehty paljon enemmänkin.

4.2.1 Julisteet

Ennen takseihin tulleita tarroja Porin Pakka- hankkeen julisteet ovat rakentuneet kolmen eri teeman ympärille, jotka ovat edelleen näkyvissä niin vähittäiskaupoissa, ravintoloissa kuin kouluissakin. Iskulauseina näissä teemoissa toimivat ”Estä Överit - hauskaa huomennakin” ”Älä välitä alkoholia alaikäisille” sekä ”Selvä pää, pysyt pystyssä” (LIITE 1). Julisteet ja iskulauseet ovat nähtävissä useissa porilaisissa vähittäistavarakaupoissa niin kassoilla, kuin alkoholiosastoillakin. Mainoksia on myös kouluissa ja ravintoloissa. Lisäksi Pakka-hankkeen tuottama materiaali on levinnyt kolmellekymmenelle paikkakunnalle Porin ja perusturvan yhteistoiminta-alueen ulko-

puolelle. Hanke on saanut näkyvyyttä myös esimerkiksi Sosiaalialan asiantuntijapäivillä, Päihde- ja mielenterveyspäivillä, Porissa Suomi areenassa sekä useissa muissa tapahtumissa, niin valtakunnallisella kuin paikallisellakin taholla. Syksyllä 2012 mainoksia on tullut kahdella eri teemalla, joilla pyritään tavoittamaan pikkujoulukansa niin kaupoissa kuin ravintoiloissakin. Teemoina on ”kilistele kohtuudella” ja ”Joulun tähti, älä sammu”. (Ilvonen 2012 powerpoint esitys.)

4.2.2 Ostokokeet ikäraja- ja valvonnan testaamiseksi

Konkreettisenä ja samalla näkyvänä toimintana voidaan mainita esimerkiksi ostokokeet. Ostokokeissa nuorennäköiset jo 18 vuotta täyttäneet menevät esimerkiksi vähittäistavarakauppaan ja ostavat alkoholituotteita. Kokeella testataan vastuullisen myynnin ja ikäraja- ja valvonnan toteutumista. Alkoholista ei lain mukaan saa myydä tai välittää alle 18-vuotiaalle, eikä alaikäinen myöskään saa pitää hallussaan alkoholia tai muita päihteitä. Kaupoilla on alkoholin myymiseen kuitenkin viitteellisenä raja-arvona vähintään 24-vuotias osalla jopa n.30-vuotias henkilö. Toisin sanoen ostajan ikä pitäisi tarkistaa, jos hän myyjästä vaikuttaa alle 24-vuotiaalta tai alle 30-vuotiaalta. Viitteellistä raja-arvoa on paikoitellen nostettu alkoholin myymisen alaikäiselle varmemmin ehkäisemiseksi (Kaupan liitto 2012). Pakka- hankkeen puitteissa tehdyt ostokokeet testaavat ikärajan valvomista vähittäistavarakaupoissa, kioskeissa yms. paikoissa, joista alkoholin ostaminen on mahdollista. (Kaupan liitto 2012, Porin pakan www-sivut)

Ostokokeiden pohjalta on julkaistu saatuja tuloksia siitä kuinka usein henkilöllisyystodistusta on kysytty ostokokeen tehneiltä nuorelta näyttäneiltä täysi-ikäisiltä. Vuonna 2010, ennen pakkahankkeen koulutuksia isoissa myymälöissä henkilöllisyystodistusta kysyttiin vain 20% tapauksissa, kun taas vuonna 2011 sama luku oli 65,2%. Suurin ikärajakontrolli oli Alkoissa, jossa vuonna 2010 ikä tarkistettiin jopa 77,8 prosentissa tapauksissa ja vuonna 2011 luku oli jo 91,7 % tapauksista. Heikoiten ikää tarkistettiin huoltoasemilla. Keskiarvoltaan tehdyissä ostokokeissa kaiken kaikkiaan vuonna 2010 ikä tarkistettiin 36,2 prosentissa tapauksissa, kun taas vuonna 2011 luku oli jo kasvanut 56,6 prosenttiin. (Porin pakan www-sivut.)

Ostokokeet tuottavat paitsi näyttöä vähittäistavarakauppojen herkkyydestä tarkistaa ostajan ikä, myös osallistavat paikallisia nuoria osaksi PAKKA -hanketta. Porissa ostokokeisiin on käytetty Winnovan ravintola-alan opiskelijoita. Näin ollen myös he saavat tuntumaa vastuullisesta myynnistä ja anniskelusta, he ovat kuitenkin tulevia ravintola-alan ammattilaisia, jossa vastuullisen myynnin pitäisi kuulua osaksi työnkuvaa. Siksi on nähty tärkeänä mm. tämän tapainen nuorten osallistaminen hankkeen toimintaan ja samalla myös osaksi paikallista alkoholipolitiikkaa. (Projektityöntekijän kanssa käydyt keskustelut, kevät 2012)

4.2.3 Jalkautuminen kansan keskuuteen

Yhtenä Pakka –hankkeen konkreettisena toimenä on tähän asti ollut jalkautuminen. Toisin sanoen projektin työntekijä on koonnut ympärilleen joukon vapaaehtoisia, jotka ovat Pakka-hankkeen puitteissa esimerkiksi vähittäiskaupoissa erilaisten tempausten muodossa. Vapaaehtoisryhmät ovat koostuneet osin hankkeen työryhmistä osin järjestöistä, mutta myös esimerkiksi oppilaitosten opiskelijoista ja opettajista. Tällaisia tempauksia on ollut esimerkiksi ”älä välitä” kampanja, joka toteutettiin touko-kesäkuun vaihteessa vuosina 2011 sekä 2012. Tempaus ajoittui kumpanakin kertana koulujen loppumisajankohtaan ja sillä pyrittiin ehkäisemään alkoholin välitystä alaikäisille. Ryhmä jalkautui konkreettisesti vähittäistavarakauppaan sekä Alkon läheisyyteen ja oli isosti näkyvillä banderolleineen ja tietoisuineen, jotka sisälsivät asioita mm. alkoholihaitoista. Jalkautumisia on tehty useiden eri teemojen ympärillä, yhtenä ajankohtana esimerkiksi vuosittain oleva ehkäisevän päihdetyön viikko. Mm. jalkautumisilla hanke on saanut osakseen näkyvyyttä. (Porin pakan www-sivut, projektityöntekijän kanssa käydyt keskustelut syksy 2012)

4.2.4 Nuoret toimijoina

Toiminnallaan Pakka-hanke pyrkii myös osallistamaan nuoria erilaisiin toimintoihin. Aiemmin on mainittu ostokokeet, jotka osallistavat nuoria testaamaan ikäraja-

taa ja saavat sitä kautta myös itse eväitä tulevaisuuden työtänsä varten. Hanke osallistaa nuoria myös muulla tapaa, sillä hankkeen puitteissa on tehty muutamia opinnäytetöitä kuten esim. alkoholin saatavuudesta Porin alueella. Myös tämä opinnäytteenä tehtävä väliarviointi toimii osana Pakka-hanketta.

4.2.5 Tiedon lisääminen

Pakka -hankkeen sekä KASTE -rahoituksen puitteissa on pyritty järjestämään koulutuksia mm vähittäistavarakauppoihin sekä muihin anniskelupaikkoihin. Koulutuksien tavoitteena on ennen kaikkea tiedon lisääminen em. paikoissa sekä varmuutta alkoholiin liittyvien asioiden hoitamiseen paikoissa. Tähän sisältyy mm. ikärajalvonta, sen tehostaminen ja valvonta. Ravintoloissa tähän liittyy mm. selvästi humalassa oleville alkoholin myymisen välttäminen yms. Koulutuksia pidetään hankkeen pää-tavoitteet -juomisen väheneminen, aloitusiän nouseminen, humalahakuisen juomisen ja siihen liittyvien haittojen vähentäminen jne. - silmällä pitäen ja pyrkimyksenä on, että koulutusten myötä mm. vastuullinen myynti ja anniskelu lisääntyvät tiedon lisäämisen kautta. (Pakka-hankkeen www-sivut, Ilvonen ,2012 powerpoint.)

Tiedon lisäämistä hankkeen puitteissa tapahtuu kauppojen, ravintoloiden ja koulujen lisäksi myös ihan katutasolla. Tässä kohtaa tarkoitan aiemmin mainittuja tempauksia, joissa jalkaudutaan kansan keskuuteen. Tällä keinoin tietoa saa lisättyä erinäisin keskusteluihin sekä jakamalla tietoisuuksia kirjallisessa muodossa. Tiedonlisäämistä tapahtuu myös paikallisten medioiden välityksellä (ilmaisjakelun mukana tulevat lehdet, Satakunnan Kansa yms., sekä paikallisradio), sekä julkaisemalla Pakka-hankkeen puitteissa teetettyjen kyselyjen tuloksia, joko edellä mainituissa medioissa tai muilla keinoin tuoda julkiseksi. Tiedon lisäämiseen liittyvät myös esimerkiksi alkoholi-kyselyt ja niiden kautta saadut tiedot. Yhtenä esimerkkinä voidaan mainita alkoholi-asennekyselyt porilaisille.

4.2.6 Valomerkki toimintaa yhteistyön tuloksena

Pakka-hankkeen yhteydessä tai hankkeen aikaansaamien laajojen yhteistyöverkostojen avulla Porissa on keväällä 2012 aloitettu toteuttamaan valomerkki toimintaa. Toimintamalli on varhaisen puuttumisen malli, jonka kohderyhmänä ovat ensimmäistä kertaa päihteiden käyttönsä vuoksi poliisin tai terveydenhuollon kanssa tekemisiin joutuneet nuoret. Lain mukaan alaikäisen päihteiden käyttö ilmoitetaan lastensuojeluun. Ilmoituksen tullessa sosiaalityöntekijä ohjaa oman harkintansa mukaan valomerkkikeskusteluun. Keskusteluun osallistuvat nuoren lisäksi nuoren huoltaja(t) sekä tarvittaessa joku viranomaistaho. Keskusteluita varten on koulutettu moniammatillinen tiimi, jonka jäsenet koostuvat Porin kaupungin eri hallintokunnissa työskentelevistä henkilöistä. Valomerkki toimintamalli ei siis suoraan ole Pakka-hankkeen toimintaa, mutta se on otettu käyttöön hankkeen luomien yhteistyöverkostojen avulla. (Collander, 2012)

5 HANKEARVIOINNIN TOTEUTUS

Opinnäytetyössä on kysymys Pakka-hankkeen väliarvioinnista. Arviointimenetelmänä on käytetty kvantitatiivista tutkimusta, jonka tarkoituksena on selvittää miten Pakka- hanke on tähänastisilla toiminnoillaan onnistunut hankkeen työryhmien - ohjausryhmä, ehkäisevän päihdetyönryhmä sekä tarjontaryhmä- näkökulmasta. Tutkimuksen tavoitteena on saada esille myös niitä seikkoja, joissa hankkeen eri työryhmien jäsenet näkevät kehittämisen kohtia ja joiden pohjalta voidaan toimintaa mahdollisesti vielä kehittää. Toiminnan kehittämisen näkökulmasta arvioinnilla on formatiivisen eli toiminnan kehittämiseen tähtääviä arvioinnin piirteitä. (Virtanen P. 2007)

5.1 Arvioinnin kohteet

Arvioinnin kohteina toimivat mm. hankkeen konkreettiset toiminnot, niiden kohdentaminen sekä hankkeen näkyvyys Porissa ja eri medioissa. Tutkimusaineistona on käytetty suurimmaksi osaksi syksyllä 2012 opinnäytetyön tekijän toimesta tehtyä kyselyä, joka sisältää osittain samoja aihealueita avoimemmin kysyttynä kuin aiemmin keväällä 2012 projektityöntekijän teettämässä kyselyssä. Kysymysten asettelu on eri molemmissa kyselyissä; syksyn kysely pohjautuu suurimmaksi osaksi vain avoimiin kysymyksiin ja se on tehty yhteistyössä projektin työntekijän kanssa. Vastausten käsittely tapahtuu puolueettoman toteuttajan toimesta. Tutkimus on väliarviointi, joten hanke jatkuu vielä tämän arvioinnin jälkeen

Avoimilla kysymyksillä on tavoitteena saada työryhmien jäsenet miettimään Pakka-hanketta ja saada sitä kautta heidän omia mietteitensä esille. Työryhmät koostuvat useiden eri tahojen edustajista, joten on selvää, että vastaajilla on toisistaan poikkeavia näkökulmia. Riskinä avoimissa kysymyksissä on tutkimuksen kannalta liian suppeat vastaukset, jolloin tutkimus tulokset ei välttämättä ole hankkeen kehittämisen kannalta olennaisia tai varteenotettavia. Toisaalta taas avoimet kysymykset mahdollistaa laajakin vastaukset, jolloin tutkimustuloksista saa hankkeelle olennaista tai jopa yllättävää tietoa, kun vastausvaihtoehtoja ei ole annettu vaan ne on luokiteltu jälkikäteen vastausten analysoinnin yhteydessä.

Hankkeen isoina tavoitteina on mainittu nuorten juomisen aloitusiän nouseminen, nuorten ja nuorten aikuisten juomisen väheneminen, humalajuomisen ja siihen liittyvien haittojen väheneminen sekä alueellisen ja seudullisen toiminnan organisaation kehittyminen. Ehkäisevän työn vaikutuksia on haasteellinen arvioida lyhyellä aikavälillä tai ylipäätään, koska välttämättä tehtyä työtä ja niiden vaikutuksia ei voida täydellä varmuudella yhdistää esimerkiksi humalajuomisen vähenemiseen. Monen Pakka-hankkeenkin tavoitteen toteutumista ja hankkeen vaikuttamista tavoitteiden suuntaisesti ei vielä ole syytä lähteä arvioimaan, sillä hanke on vielä kesken ja näin ollen hankkeen vaikutusta esimerkiksi juomisen aloitusiän nousemiseen on turhan aikaista arvioida. Tulokset näkyvät mahdollisesti vasta pitkän ajan saatossa.

Isoista tavoitteista alueellisen ja seudullisen organisaation kehitystä tässä hankkeessa pystyy jo jollain tapaa arvioimaan, kun aikaisempaa päihdetyön mallia ei käytännössä ole Porissa olemassa, joten hankkeen myötä Poriin luotu melko laajojakin yhteistyöverkostoja, jotka omalta osaltaan mahdollistavat ehkäisevän päihdetyön tekemisen. Kehittymistä siis on jo nyt jollain tapaa havaittavissa. Pakka toimintamallin tavoitteena, kuten jo aiemminkin on mainittu, on toiminnallaan aktivoida eri aloilla toimivia laajaksi yhteistyöverkostoksi. Porissa Pakka-hankkeen ympärille on jo hankkeen tässä vaiheessa kerääntynyt niin vähittäistavarakauppojen, Alkojen, ravintoloiden, viranomaisten, kuin taksiautoilijoidenkin edustajia. (Porin Pakan www-sivut, projektintyöntekijän kanssa käydyt keskustelut)

5.2 Tiedonkeruu ja aineiston analysointi

Tiedonkeruumenetelmänä tutkimuksessa käytin virtuaalista kyselylomaketta (LIITE 2), johon sisällytin osittain samoja aihealueita, kuin projektin työntekijä keväällä 2012 teettämässään kyselyssä. Asetin kysymykset avoimemmaksi, kuin hankkeen työntekijä, tavoitteena on saada laajoja vastauksia työryhmissä toimivilta henkilöiltä. Kysymykset asetin ensin luotujen teemojen ympärille. Kyselyyn vastaaminen tapahtui anonyymisti, eikä minkään työryhmän edustajia pysty näin ollen yhdistämään kyselyn vastauksiin.

Teemat kysymysten pohjaksi muodostuivat projektin työntekijän kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta, siitä mitä arvioinnin tulisi arvioida. Hankkeen vaikuttavuutta tai ehkäisevää työtä yleensä on haasteellinen arvioida, joten tämän arvioinnin kohteeksi muodostuivat hankkeen näkyvyys, toimintojen onnistuminen ja kohdistaminen. Kyselyllä kartoitetaan myös työryhmissä olevien näkemystä/mielipidettä siitä, missä olisi vielä kehittämisen varaa. Arvioinnin tarkoituksena on arvioida Porin Pakka-hankkeen tähänastista onnistumista työryhmissä olevien näkökulmasta.

Työryhmiin kuuluu 50 eri henkilöä, kysely kuitenkin tavoitti vain 39 henkilöä, sähköpostiliikenteessä tapahtuneiden selittämättömien ongelmien vuoksi, mutta kysely-

lomake tavoitti kuitenkin tasaisesti eri ryhmien jäseniä. Tavoitettavuuden tasaisuus on tarkistettu sähköpostissa olevan ongelman myötä. Tähän viidenkymmenen hengen määrään ei ole huomioitu projektin työntekijää, koska hän kuuluu kaikkiin ryhmiin, hänelle ei ole lähetetty kyselyäkään täytettäväksi, sillä projektin ainoana työntekijänä on hän mahdollisesti puolueellinen vastaaja.

5.3 Kohderyhmänä työryhmät

Pakka- hankkeessa on kolme eri työryhmää: ohjausryhmä, ehkäisevän päihdetyön ryhmä sekä tarjontaryhmä. Ohjausryhmä on valittu jo ennen hankkeen aloittamista, mutta ehkäisevän päihdetyöryhmä ja tarjontaryhmä on projektin työntekijän käsialaa. Omien sanojensa mukaan hän keräsi ehkäisevän päihdetyönryhmään tuntemiaan omasta mielestään aktiivisia ja asioista kiinnostuneita henkilöitä mahdollisimman monesta eri ammattiryhmästä ja ikäluokasta. Tarjontaryhmän muodostaminen oli projektityöntekijän sanojen mukaan haastavampi toimintakentän vierauden vuoksi, mutta apunaan hän käytti muita Pakkakoordinaattoreita ja ohjausryhmässä olevien henkilöiden apua esim. ravintolamaailmaan ja kaappoihin liittyen. Lisäksi ryhmän muodostamisessa on hyödynnetty tietoa siitä, millaisista organisaatiosta on ollut edustajia muiden paikkakuntien Pakka-tarjontaryhmissä.

Ohjausryhmään kuuluu monipuolisesti eri hallinnonaloilta ihmisiä. Ryhmä koostuu Porin perusturvakeskuksen edustajista, poliisilaitoksen edustajista, eri koulujen, ja Porin kaupungin koulutusviraston edustajista ja esimerkiksi elinkeinoelämän edustajista. Mukana on myös esimerkiksi lounais- Suomen aluehallintoviraston edustaja, Satakunnan sairaanhoitopiirin edustaja sekä Satakunnan Kansan edustaja. Yhteensä ohjausryhmässä on 18 henkilöä sekä lisäksi projektin työntekijä.

Ehkäisevän päihdetyönryhmä koostuu terveydenhuollon työntekijöistä, lastensuojelun työntekijöistä, koulutoimen työntekijöistä sekä esimerkiksi aikuissosiaalityön edustajista. Edustettuina ovat myös a-klinikka, nuorisotyö, poliisilaitos, ikäihmisten

palvelut sekä esimerkiksi vapaa-aikatoimi ja suun terveydenhuolto. Eri ammattikunnat ovat siis hyvin sekä laajasti edustettuina.

Myös tarjontaryhmä koostuu monen eri kohteiden edustajista. Edustettuina ovat mm. usea eri vähittäistavarakauppaketju. Esimerkkinä mainittakoon K-ryhmän kauppa, S-ryhmän kauppa, Suomen lähikauppa. Myös Alko, palvelualojen ammattiliitto PAM, Securitas, poliisilaitos, Winnovan hotelli- ja ravintola-ala sekä lounais-Suomen aluehallintovirasto ovat edustettuina. Lisäksi ryhmään kuuluu ravintoloiden, kuten Bar Kinon, Ravintola Kirjakaupan, Amarillon, Sokoshotel Vaakunan edustajia. (Porin Pakan www-sivut)

Yhteensä siis työryhmissä on 50 henkilöä, mutta osa henkilöistä kuuluu kahteen ryhmään. Kyselyä lähettäessä tämä on otettu huomioon, eikä kyselyä ole lähetetty kahteen otteeseen kyseisille henkilöille, jotta kenenkään ei ole tarvinnut vastata tämän opinnäytetyön puitteissa tehtyyn kyselyyn kahteen kertaan. Tämän huomioiminen on olennaista tuloksia analysoidessa, sillä jos sama henkilö olisi vastannut kyselyyn kahdesti, olisi sillä ollut osittain vaikutusta kyselyn tuloksiin. Nyt kuitenkin tämä tuloksia vääristävä tekijä on minimoitu sillä, että kyselyn on pystynyt sama ihminen vastaamaan vain kerran. (Porin pakan www-sivut)

Saatuihin vastauksiin on analysoinnin yhteydessä luotu teemat, joihin vastaukset on sijoitettu. Teemoittamisen jälkeen vastaukset on taulukoitu käytten suoraa jakaumaa. Taulukoihin on eritelty maininnat ja niistä muodostuvat prosentuaaliset luvut suhteessa vastaajien määrään. Avatessani kyselyyn tulleita vastauksia kirjallisesti en kirjoita jokaista erikseen sanatarkasti näkyviin vaan nostelen esiin selkeitä teemoja jotka vastauksista on havaittavissa yleisemmin. Tämä siksi, että vastausten auki kirjoittaminen ei koostuisi vain saman asian kertomisesta usealla eri tavalla.

5.4 Vastausaktiivisuus

Kyselyyn vastanneita oli yhteensä 17 joten vastausprosentiksi muodostuu näin ollen 43,6%. Vastaamattomien osaksi jää 22 henkilöä. Vaikka vastaajien määrä jää prosentuaalisesti alle puoleen, on kuitenkin kyselystä saadut vastaukset suuntaa-antavia ja kertoo 17 vastaajan näkökulman asiasta, joten materiaalia on kuitenkin riittävästi hankkeen väliarvioinnin toteuttamiseksi ja saaduista tuloksista on varmasti hyötyä hankkeen kehittämisen kannalta. Vastausaktiivisuus eri ryhmissä oli vaihtelevaa. Ohjausryhmästä ja ehkäisevän päihdetyönryhmästä vastauksia tuli yhteensä 14, kun taas vain 3 tarjontaryhmään kuuluvaa vastasi kyselyyn.

Uskon kaikkien seitsemäntoista vastauksen olevan vastaajiensa omia mielipiteitä asiasta ja näin ollen luotettavia arvioinnin apuna käytettäviä kohtia.

Vastausaktiivisuus herätti mielessäni kysymyksiä: olisiko esimerkiksi muistutus kyselystä vastausajan puolessavälissä aktivoinut työryhmiä lisää? Tai olisiko esimerkiksi enemmän strukturoidut vastausvaihtoehdolliset kysymykset avoimien kysymyksien sijaan olleet helpommin lähestyttäviä ja sitä kautta vastausaktiivisuutta lisääviä. Se, että esimerkiksi tarjontaryhmästä vastanneita oli vain 3, on selvä kehittämisen paikka tulevia hankkeen puitteissa teetettyjä kyselyitä ajatellen. Olennaista olisi siis ollut pohtia sitä, miten aktivoida ryhmiä vastaamaan kyselyyn aktiivisemmin ja erityisesti vielä tarjontaryhmän kohdalla. Pidän kuitenkin 17 vastausta kohtuullisena aktiivisuutena.

6 KYSELYN TULOKSET

Kuten on jo aiemmin mainittu, Pakka -hankkeen tavoitteena on, että nuoret ja nuoret aikuiset juovat vähemmän, juomisen aloitusiän nouseminen, humalajuominen ja siihen liittyvät haitat vähenevät sekä alueellisen ja seudullisen toiminnan organisaatio kehittyi. Kolmen ensimmäisen tavoitteen toteutumista ei näin lyhyellä aikavälillä pysty juuri arvioimaan, koska hankkeen vaikutukset yllä oleviin seikkoihin saattavat näkyä vasta pidemmän ajan kuluttua. Sen sijaan tavoitteisiin tähtäävää toimintaa pystyy arvioimaan ja tässä opinnäytteessä Pakka- hankkeen onnistuneisuutta arvioidaan työryhmien näkökulmaa apuna käyttäen ja samalla sitä, kuinka hyvin vastanneet ovat tietoisia hankkeesta. Kysymyksissä on kysytty mm. hankkeen tähänastista onnistumista, kehittämisen kohtia, näkyvyyden onnistumista sekä moniammatillisuuden toteutumista

6.1 Hankkeen onnistuneet toiminnot työryhmien näkökulmasta

Hankkeen onnistumista on kysytty kahdella erillisellä kysymyksellä. Ensimmäisenä on käsitelty kysymystä, jossa hanketta arvioitiin numeerisesti kokonaisuutena.

17 vastaajasta 2 henkilöä antoi hankkeelle kouluarvosanaksi täyden 10, mutta ei muutkaan annetut arvosanat menneet kovin alas, sillä kaikki loput olivat antaneet hankkeelle arvosanaksi joko 8 tai 9. Keskiarvoksi muodostui vastausten perusteella 8.3. Muodostuneesta arvosanasta näkee, että hanke on työryhmissä toimijoiden näkökulmasta onnistunut jo toiminnoissaan sekä näkyvyydessä. Hankkeen ollessa vielä kesken näkyy muodostuneesta arvosanasta myös se, että vielä on paikoitellen kehitettävääkin.

Toisessa onnistumiseen liittyvässä kysymyksessä pyydettiin erittelemään kolme hankkeen onnistunutta toimintaa. Seitsemältätoista vastaajalta tuli yhteensä 47 mainintaa (taulukko1). Kaikki vastaajat eivät määritelleet kolmea onnistunutta toimintaa.

Taulukko 1 Onnistuneet toiminnot työryhmien näkökulmasta

ONNISTUNEET TOIMINNAT	MAININAT (f= 47)	PITI ONNISTUNEENA % VASTAAJISTA (N= 17)
Aktiivisuus	2	11,8%
Kauppakeskusjalkautuminen	4	23,5%
Näkyvyys	8	47,1%
Yhteistyö	11	64,7%
Ostokokeet	6	35,2%
Onnistunut organisointi	2	11,8%
Tiedon lisääminen	2	11,8%
Nuorisopäivystys	3	17,6%
Valomerkkitoiminta	4	23,5%
Vanhempainillat	1	5,9%
Puheeksi otto	2	11,8%
Jalkautuminen nuorison tilaisuuksiin	2	11,8%

Vastauksien isoimmaksi teemaksi onnistuneiden toimintojen osalta nousi yhteistyö, sen muodostuminen sekä sen onnistuminen. Suurin osa kyselyyn vastanneista seitsemästätoista henkilöstä oli sitä mieltä, että yhteistyöverkostojen laaja luominen on ollut onnistunutta, sillä maininnoista 11 liittyi yhteistyöhön. Prosentuaalisesti tämän on 64,7% vastaajista.

Kyselyn vastauksista yhdeksi onnistuneeksi teemaksi nousi nuorisoon kohdistuva työ. Työ on ollut monipuolista ja sitä on ollut paljon ja erityisesti esimerkiksi ostokokeita pidettiin selvästi yhtenä onnistuneena hankkeen toimintana. Ostokokeita onnistuneena piti 6 henkilöä eli 35,2% vastaajista. Ostokokeilla, kuten on jo aiemmin mainittu, pyritään testaamaan ikäraajakontrollia vähittäistavara-kaupoissa, Alkossa, yms. ja sitä kautta pyritään ehkäisemään alkoholin kulkeutuminen alaikäiselle. Ostokokeet eivät siis suoraan ole kohdistettu nuorisoon, mutta toiminta vaikuttaa alaikäisten alkoholin saantiin. Myös nuorille suunnatut valistukset sekä nuorten juhlissa (koulunpäättäjäiset yms.) näkyminen tai nuorison joukkoon jalkautuminen luokiteltiin onnistuneiksi toiminnoiksi.

Yhdeksi teemaksi, toiseksi yleisemmäksi vastaukseksi toiminnan onnistumisen kannalta nousi hankkeen näkyvyys, jota piti onnistuneena 47,1% vastaajista. Joidenkin vastauksissa korostettiin erityisesti medianäkyvyyttä. Joissakin korostui yhteistyössä mainostoimisto Jabadabaduun kanssa tehdyt julisteet ja tarrat, joita ”ei voi olla näkemättä kaupassa tai ravintolassa käynnin yhteydessä”. Näissä mustataustaisissa julisteissa on lyhyitä tietoiskuja alkoholiin liittyen, joista ”asian ydin selviää helposti tulkinnasta riippuen ja niihin tulee kiinnitettyä huomiota alitajuntaisestikin”. Kaupoissa näkyvyyttä korostettiin juuri yllämainittujen julisteiden kautta, mutta myös kauppakeskusjalkautumisten kautta. ”Hanke tavoittaa ihmiset siellä, missä ihmiset ovat.”

6.2 Hankkeen kehittämisen kohdat

Koska kyseessä on väliarviointi ja työn tavoitteena on arvioida sitä miten onnistuttu ja missä voisi vielä kehittää, on kyselyssä pyritty kartoittamaan työryhmien jäsenien mielipide onnistuneiden kokemusten lisäksi myös siitä, miten hanke voisi vielä toimintaansa kehittää. Suurimmassa osassa vastauksissa oli kirjattu 1-2 kehittämisen kohdetta, kysymyksessä vaaditun kolmen sijaan, eikä mainittuja kehittämiskohtia juurikaan perusteltu kyselyn yhteyteen. Mainintoja kehittämiskohteisiin tuli vastaajilta yhteensä 36 (taulukko2).

Taulukko 2. Hankkeen kehittämiskohdat työryhmien näkökulmasta

KEHITTÄMISKOHDAT	MAININNAT (f=36)	PITI	
		KEHITTÄMISKOHTINA	% VASTAAJISTA (N =17)
Yhteistyön tiivistäminen/lisääminen	4		23,5%
Materiaalia toimijoiden käyttöön	1		5,9%
Yhteiset koulutukset työryhmien kesken	2		11,8%
Resurssin vakinaistaminen	6		35,3%
Tiedon lisäys	3		17,6%
Palaverit	1		5,9%
Jatkumoiden suunnittelu	6		35,3%
Medianäkyvyys	3		17,6%
Tulosten mittaus	3		18,8%
Alaikäisten juomiseen puuttuminen	1		5,9%
Puheeksioton vakiinnuttaminen	2		11,8%
Toimintojen vakiinnuttaminen/jalkauttaminen	2		11,8%
Perusturvan työntekijöiden sitoutus	1		5,9%
Vaihtuvuuden säännöstely työryhmissä	2		11,8%
Nuoret tai vanhemmat enemmän toimintaan	1		5,9%
Ei vastannut kysymykseen	1		5,9%

Isoimmaksi teemaksi tässä kysymyksessä nousi resurssien vakinaistaminen ja sitä kautta toiminnan säilyminen hankerahoituksen jälkeen. Yhdistettynä nämä kaksi - jatkumoiden suunnittelu ja resurssin vakinaistaminen - ovat prosentuaalisesti 70,6 % vastaajista. Eräs ehkäisevään päihdetyöryhmään kuuluva henkilö vastasi, että: ”Ennaltaehkäisevän työn merkitys pitää osoittaa ja todistaa sen merkittävyys. Parhaiten Pakka toimintamallin pysyvyyteen päästään jos projektin työntekijä vakinaistetaan koordinoimaan toimintamallia myös hankkeen loppumisen jälkeen”.

Resurssien vakinaistamisen lisäksi kehittämisen kohteina nähtiin vaikuttavuuden mittareita (18,8%). Aiemmin on jo mainittu ylipäätään ehkäisevän työn vaikuttavuuden mitattavuuden haasteellisuus, tämä oli huomioitu myös osassa vastauksissa: ”Toiminnan vaikuttavuuden mittareita tulisi kehittää, jotta pystytään todistamaan toiminnan tarpeellisuutta. Se miten niitä saa kehitettyä, on haastava kysymys. Kuitenkin hankkeen yhteydessä tehdyt kyselyt kertovat esim. porilaisten asennemuutoksesta. Se on hyvä alku.”

Yhdessä vastauksessa nostettiin esille yhteistyön laajentaminen myös järjestöihin. Vastauksen mukaan ”yhteistyötä järjestöjen kanssa ei ole -- järjestöissä iso voimavara ja paljon jäseniä”. Ylipäätään yhteistyö eri toimijoiden keskuudessa nähtiin paitsi onnistuneeksi asiaksi, myös kehitettäväksi kohteeksi (23,5%). Ilmi tuli yhteistyön lisääminen niin aiemmin mainitun järjestökentän kanssa kuin esimerkiksi myös poliisin kanssa tehtävää yhteistyötä tulisi erään vastaajan näkökulmasta lisätä. Tarkennuksena tähän poliisin kanssa tehtävään yhteistyöhön vastaaja mainitsee, että: ”yhteistyön tiivistäminen siten, että heidän havaitsema nuorten alkoholinkäyttö päättyisi tiedoksi ja johtaisi mm. Valomerkkikeskusteluun.”. Myös esimerkiksi perusturvan omien työntekijöiden tiiviimpi sitouttaminen toimintaan nähtiin yhtenä kehityksen kohteena.

Median toivottiin olevan vielä enemmän aktiivinen (17,6%) julkaisemaan paikalliseen alkoholipolitiikkaan ts. Pakka- hankkeeseen liittyviä juttuja sekä erilaisten kysymysten tuloksista että muista Pakka- hankkeen toiminnoista ja aktiivisuudesta. Lisäksi enemmän mukaan toimintaan toivottiin kouluja sekä vanhempia (5,9%) Myös esimerkiksi kouluille tiedottaminen siitä, miten Pakkaa voisi siellä hyödyntää, oli erään vastauksen kehittämiskohtana. Vastauksissa mainittiin myös mm. luotujen menetelmien jalkauttaminen.

6.3 Hankkeen vaikutus työkuvaan

Työkuvaan tulleita muutoksia kartoitettiin kyselyssä. Oletuksenani tähän kysymykseen oli, että omaan työhön on tullut jotain lisää, kun kuitenkin toimintamallin mukaisesti eri toimijat ovat osa laajaa yhteistyöverkostoa. Tämän perusteella koin kysymyksen oleelliseksi lisäksi kyselyä. Kyselyn vastauksia lukiessani huomasin, että kysymyksen asetteluun olisi voinut tehdä sellaisen muutoksen, että omaan työhön vaikutusten lisäksi olisi voinut kartoittaa laajemmin työpaikoilla tapahtunutta muutosta. Osa vastaajista mainitsi useamman kuin yhden muutoksen työkuvaan. Tämä on huomioitu vastauksia analysoidessa. (Taulukko 3.)

Taulukko 3. Hankkeen vaikutus työryhmissä olevien työkuvaan

Vaikutukset työhön	f	%
Ehkäisevään päihdetyöhön tullut varmuutta	4	23,5%
Tiedon lisääminen työpaikalla	3	17,6%
Asioiden yhdistely myös muihin sosiaalisiin kehittämiskohhtiin	1	5,9%
Yhteistyön lisääntyminen	1	5,9%
Alkoholiasioden seuraaminen lisääntynyt	2	11,8%
Ehkäisevä päihdetyö osaksi työtä	1	5,9%
Ei ole vaikuttanut	1	5,9 %
Tiedon lisääntyminen ja varmuus ehkäisevään päihdetyöhön	1	5,9%
Valomerkki toiminta ja varmuus omaan ehkäisevään päihdetyöhön	2	11,8%
Varmuus omaan ehkäisevään päihdetyöhön ja yhteistyön lisääntyminen	1	5,9%
N=	17	100%

Isoimmaksi teemaksi nousi alkoholinkäytön puheeksi ottamisen helpottuminen vaikuttavuuden tunne ja sitä kautta varmuus ehkäisevään päihdetyöhön (23,5%). Useassa vastauksessa kerrottiin, että Pakka -hankkeen toimintojen myötä on saanut varmuutta erilaisiin asiakastilanteisiin ja alkoholiasiat uskalletaan ottaa varmemmin esille. Myös alkoholiasioihin on alettu kiinnittämään enemmän huomioita kuin aikaisemmin (11,8%) ja siitä aiheutuviin mahdollisiin ongelmiin puututaan aiempaa herkemmin tai ainakin puuttumiseen on ”saatu aiempaa enemmän välineitä”, joten ”on se ainakin osittain muuttanut ajatusmaailmaa ja sitä kautta vaikuttaa työntekoon”.

Työnkuvaan vaikuttaviin tekijöihin luokiteltiin myös esimerkiksi yhteistyön lisääntyminen eri tahojen välillä (5,9%), sekä tietynlainen portaattomuus tehdä yhteistyötä, kun ”yhteistyökumppanit ovat tulleet tutuksi”. Valomerkkitoiminta nousi esiin tämänkin kysymyksen yhteydessä sille osalle vastaajista, joille kyseinen toiminta oli tullut lisäksi omaan työhön (11,8%). Viranomaistyö on korostunut erään vastaajan työssä.

Yleisesti vastauksissa oli esillä tiedon saaminen (17,6%). Osassa vastauksia tiedon saaminen tai lisääminen koski ehkäisevää päihdetyötä, osassa siihen liittyviä välineitä kun taas osalla tiedon lisääntymistä oli tapahtunut alkoholiasioissa yleensä. Usealle Pakka-hanke on vaikuttanut työhön sillä tavalla, että sitä on mainostettu omissa työyhteisöissä ja värvätty työkavereita mukaan esimerkiksi kauppakeskusjalkautumisiin. 17 vastaajasta vain 1 (=5,9%) oli sitä mieltä, että Pakka-hanke ei ole vaikuttanut mitenkään hänen työhönsä.

6.4 Hankkeen toimintojen kohdistaminen

Kysymyksessä kysyttiin hankkeen toimintojen kohdistamisen onnistumista. Tämä aihealueen kysymys oli sellainen, jonka hankkeen työntekijä kysyi aiemmin keväällä vuonna 2012 teettämässään kyselyssään, mutta ensisijaisesti tiedonkeruuna käytän omaa kyselyäni, oli mielestäni tärkeää sisällyttää sama kysymys myös itse teettämäni kyselyyn. Kysymykseni asetin hieman erilaiseen muotoon, mutta kuitenkin

muuttamatta aihealuetta. Jälkikäteen pohdittuna kysymyksen asettelu olisi pitänyt olla selkeämpi, sillä vastaukset olivat hajanaisia, eikä juurikaan toiminut vastauksena ko. kysymykseen. Huonon kysymysasettelun vuoksi ei kysymyksen vastausten pohjalta voinut luoda havainnollistavaa taulukkoa. Joitakin vastauksia kuitenkin on avattu. Kysymykseen vastasi kaikki 17 ihmistä.

”Nuoret, ravintolat ja kaupat ovat saaneet hyvin huomiota -- ikäihmiset ovat jääneet vähemmälle huomiolle -- Myös työikäiset ja lapsiperheet tarvitsi enemmän huomiota”. Isoimmaksi teemaksi tässäkin kysymyksessä nousi nuoriin kohdistuva työ ja eräässä vastauksessa mainittiin että ”nuorisoon kohdistuva työ = ennaltaehkäisevä työ”. Kysymykseen vastattiin useassa kysymyksessä, että on onnistunut tai hyvin onnistunut. Erittelyä siitä, mikä on ollut erityisen onnistunutta, ei juurikaan ollut. Myöskään selviä yhteneviä vastauksia ja niistä löytyviä teemoja ei ollut niin paljon kuin muissa kysymyksissä.

Erääksi teemaksi kuitenkin nousi tarjontapuolen vastuun lisääntymien nuorten alkoholin saannissa Pakka-toiminnan myötä. ”Ostokokeiden ja koulutuksien jälkeen ikäraajakontrollia toteutetaan useammin kuin ennen hanketta”. Myös se, että kaupoissa näkyvät nuo edelläkin kuvatut julisteet ja tuovat alkoholiasioita kaikkien tietouteen, oli mainittuna muutamissa vastauksissa. ”Julisteet ravintoloissa ja kaupoissa tavoittaa ihmiset siellä jossa ihmiset ovat.

Yhdessä vastauksessa kerrottiin, että Pakka-hankkeella on ollut vaikutuksia päihteiden vaikutuksenalaisena tapahtuneisiin rikoksiin: ”Liiallinen alkoholin käyttö liittyy moniin rikoksiin. Näyttää siltä, että väkivaltarikosten määrä on laskussa, johon osaltaan varmasti vaikuttaa onnistunut paikallinen alkoholipolitiikka eli Pakka-hanke” Myös tämä oli kysymys, joka nosti valomerkki-toiminnan esimerkikseen osassa vastauksissa.

6.5 Moniammatillisuuden näkyminen hankkeen toiminnassa

Kysymyksessä pyrin kartoittamaan moniammatillisuuden näkymistä hankkeen toiminnassa. Tämä kysymys on myös osittain sama, kuin keväällä 2012 teetetyssä kyselyssä. Päätin ottaa moniammatillisuus teeman myös omaan kyselyyni, sillä toimintamallin mukaan toiminnassa on mukana edustajia paljon eri ammattikunnista ja osaamisalueilta. Hankkeen arvioinnin kannalta koin tärkeäksi kartoittaa työryhmien näkökulman moniammatillisuudesta ja sen ilmenemisestä. Osa vastaajista kertoi moniammatillisuuden näkyvän useammalla kuin yhdellä tavalla, joten tämä on otettu huomioon vastauksia käsiteltäessä. (Taulukko 4)

Taulukko 4. Moniammatillisuuden näkyminen työryhmien näkökulmasta

Moniammatillisuuden näkyminen	f=17	%
Monipuoliset näkökulmat/asiantuntijuus	7	41,1%
Moniammatillisuus jalkautumisissa	1	5,9%
Välttämättömyys	1	5,9%
Yhteinen tavoite ja/tai huoli	2	11,8%
Tiedonkulun helpottuminen	3	17,6%
Hyvä ja avoin vuoropuhelu	1	5,9%
Moniammatilliset jalkautumiset ja yhteistyön helpottuminen	1	5,9%
Monipuoliset näkökulmat ja yhteistyön helpottuminen	1	5,9%
Ei vastannut kysymykseen	1	
N=	17	100%

”Ymmärrys toisen työtä kohtaan on lisääntynyt -- yhteistyön mahdollisuus aukeamassa. Nähdään, että omaan työhön voi saada tukea/apua toisesta ammattiryhmästä ja päinvastoin eli huomataan milloin omalla työllä merkitystä toisen työhön.” ”Kaikeilla toimijoilla yhteinen huoli”. ”Kun on porukkaa monesta eri paikkaa, on myös paljon erilaisia mielipiteitä ja näkökulmia”. Näihin kolmeen vastaukseen kiteytyy

isoimmaksi moniammatillisuuden näkymisen teemaksi muodostunut monipuoliset näkökulmat ja asiantuntijuus monelta alalta (41,1%). Useimmissa kuudessatoista vastauksessa korostettiin palavereissa esille tulleita monipuolisia näkökulmia. Joissakin vastauksissa korostettiin monipuolisuutta muiden näkökulmien ymmärrettävyyden kautta, toisissa taas avoimen vuoropuhelun kautta.

Yhteistyön helpottuminen oli myös yksi teema joka nousi esille. Osa vastaajista koki, että moniammatillisten työryhmien myötä, on helpompi tehdä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa, kun ”on tullut tutuksi palavereissa”. Myös esimerkiksi jalkautumiset nousivat vastauksissa esille moniammatillisuuden näkymisenä, sillä jalkautumisiin osallistuu ihmisiä monelta eri osaamisalueelta. Yksi vastaus (=5,9%) nosti esiin moniammatillisuuden ”välttämättömyyden” ja kertoi samassa vastauksessaan, että ”Pakka on esimerkki siitä, miten moniammatillista yhteistyötä on tehtävä onnistuaksemme” Yhteistyön merkitystä korostettiin jälleen kerran valomerkkitoiminnan aikaan saamisessa.

Myös tiedon kulku otettiin esille: ”Työhön on saatu eri ammattiryhmien edustajia ja nämä vievät viestiä omille työporukoilleen, tieto lisääntyy - - ” Moniammatillisuus takaa sen, että tieto hankkeesta ja hankkeen toiminnasta leviää laajalle työryhmissä olevien henkilöiden omien kanavien kautta.

6.6 Hankkeen tähänastinen onnistuminen

Kysymyksessä pyydettiin arviomaan hankkeen tähänastista onnistumisesta. Kysymys on hyvin laaja ja se näkyi vastauksissa. Ohjaaviksi sanoiksi asetin vaikuttavuuden ja laadun. Vaikka vaikuttavuutta ei juurikaan vielä pysty suurin todistein osoittamaan oletuksenani kuitenkin oli, että työryhmillä on vaikuttavuudesta jokin näkemys. Tärkeä kysymys mielestäni liitettäväksi kyselyyn, sillä onhan arvioinnin tavoitteena arvioida sitä, miten hanke on onnistunut työryhmien näkökulmasta paitsi toimintojen ja näkyvyyden osalta myös osittain yleisellä tasolla.

Yleisemmin vastauksissa nostettiin esille hankkeen näkyvyys. Näkyvyyden sanottiin eräässä vastauksessa olevan hyvän vaikuttavuuden takaava tekijä, toisessa osa ehkäisevää päihdetyötä. Vaikutusten arviointi koettiin monessa vastauksessa haastavaksi ja yksi vastaus tuokin esille vaikuttavuuden mittareiden kehittämisen. ”Ehkäisevä päihdetyö on saatu näkyväksi ja hyvin alkuun” Edellä olevan lainauksen kaltaisia vastauksia oli useita.

”Jos arvioidaan suoraan pakan omien kolmen keskeisen tavoitteen onnistumista, niin voidaan sanoa työn olevan aivan alkutaipaleella. Toisaalta toiminta on uraa uurtavaa ja tällä seudulla nollapisteestä lähtenyt. Vaikuttavuutta on vaikea arvioida, mutta jos yhtenä mittarina on tunnettavuus, niin silloin onnistuminen on hyvällä tasolla. Yleisesti yhteisövaikuttamista pidetään tehokkaampana kuin yksilöihin vaikuttamista, mutta koska tässä ei ole mittaamista toteutettu on asiasta vaikea sanoa tarkempaa. Toiminta on laadukasta ja eteenpäin menevää, samoin ajankohtaisiin ilmiöihin tarttuvaa. EPT on haastava taiteenlaji”

”Käytännön vaikutukset ovat ehkä merkittävimpiä eli valomerkkitiimin toiminta ja Omin Jaloin koulutus. Myös selkeä mainonta ja lehtijutut vaikuttavat varmasti jonkin verran ihmisten asenteisiin”

6.7 Näkyvyyden onnistuminen

Näkyvyyttä kysyttiin kahdella eri kysymyksellä, joista toiseen asetin vastausvaihtoehdot: erittäin hyvin, hyvin, parannettavan varaa, heikosti ja en osaa sanoa. 47,1% eli vastanneista eli kahdeksan henkilöä kertoi hankkeen näkyvyyden olleen erittäin hyvää ja loput 9 (52,9%) olivat sitä mieltä, että näkyvyys on ollut hyvää. Toisessa näkyvyyden onnistumista kartoittavalla kysymyksellä pyydettiin perustelemaan miksi hankkeen näkyvyys oli tietyn laista. Osa vastaajista mainitsi useamman perustelun näkyvyyden onnistumisen kannalta. Tämä seikka on huomioitu kysymyksen vastauksia analysoidessa laittamalla nuo useat vaihtoehdot maininnat näkyviin, kuten taulukosta voi nähdä. (Taulukko 5)

Taulukko 5. Näkyvyyden onnistumisenkohdat työryhmien näkökulmasta

Näkyvyyden		
onnistumisen	f	%
kohdat		
Julisteet	5	29,4%
Media	2	11,7%
Muu materiaali (kortit, pinssit, kassit yms)	1	5,9%
Tapahtumanäkyvyys	3	17,6%%
Näkyminen katukuvassa	1	5,9%
Opinnäytetyöt	1	5,9%
Julisteet ja tapahtuma näkyvyys	2	11,8%
Julisteet/muomateriaalia ja medianäkyvyys	2	11,8%
N=	17	100%

Perusteluiksi erittäin hyvälle ja hyvälle näkyvyydelle nousi näkyvyys niin kauppoissa, ravintoloissa kuin mediassakin. Näissä tarkoitettiin suurimmaksi osaksi julisteiden avulla saatua näkyvyyttä. Vastaajista 29,4%:a perusteli näkyvyyden onnistumista julisteilla. ”Logot/mainokset ovat selkeitä ja yksinkertaisia, ei liikaa tekstiä vaan asia selviää parissa sanassa. On myös hyödynnetty paljon erilaisia mahdollisuuksia; kauppakorien mainokset, pinssit ja huivit olivat hyviä ideoita.” Myös erilaiset tapahtumat kuten jalkautumiset ja esimerkiksi Suomi -areenalle osallistuminen sekä opinnäytetyöt ovat olleet onnistunutta näkyvyyttä. Eräässä vastauksessa toimijoiden keskuuteen toivottiin vielä lisää näkyvyyttä. Yhdessä vastauksessa myös median reagointia lähetettyihin lehdistötiedotteisiin kaivattiin lisää.

Hankkeen tuottama materiaali on myös oman havainnointini perusteella ollut näkyvää ja kuten yhdessä vastauksessakin oli, ei kaupassa käynnin yhteydessä ole voinut välttyä näkemästä mustapohjaisia julisteita. Hanke on ollut usein myös esillä mm. ilmaisjakelussa tulevissa lehdissä kuten Porin Sanomissa yms., sekä hankkeesta on julkaistu artikkeleita myös internetissä (liitteenä yksi internetissä julkaistu artikkeli).

6.8 Hankkeen näkyminen jatkossa

Eräessä kyselyn kysymyksessä kysyttiin, että miten hankkeen toivotaan näkyvän jatkossa. Kysymyksen vastauksien teemoissa ei juurikaan ollut hajontaa, mutta osa vastaajista mainitse useamman teeman vastauksessaan. Tässä kysymyksessä vastaajat olivat selvästi eniten samaa mieltä toistensa kanssa, joten hajontaa ei siksi ole. Useat teemat samassa vastauksessa on eritelty aineistoa analysoidessa ja on luettavissa taulukosta. (Taulukko 6.)

Taulukko 6 Hankkeen näkyminen jatkossa työryhmien näkökulmasta

Hankkeen näkyminen jatkossa	f	%
Enemmän mediassa	2	11,8%
Nuorten ja lasten parissa	1	5,8%
Samalla tavalla.	9	53%
Tiedotusvälineissä ja laajemmin käytännön työssä	1	5,8%
Elinkeinon kanssa tehtävä yhteistyö, nuorisoporukat ja laajempi media näkyvyys	1	5,9%
Samalla tavalla ja puheeksi oton korostaminen	1	5,9%
Julisteet, tietoisikut, palaverit	1	5,9%
Jaettava materiaali, yhteiset koulutukset ja asenne harjoitukset	1	5,9%
N=	17	100%

53%:ssa vastauksista toivottiin hankkeen näkyvyyden säilyvän sellaisena kuin se nyt on; toimikentällä edelleen niin kaupoissa, kuin ravintoloissakin ”siellä missä ihmiset ovat”. Kuitenkin näkyvyydessä nähtiin myös kehittämisen kohtia, sillä esimerkiksi enemmän medianäkyvyyttä toivottiin hankkeen näkyvyyden kannalta. Eräessä vastauksessa toiveena oli, että ”Pakkaa pitäisi tehokkaammin suunnata lapsiin ja nuoriin ja yrittää tehokkaasti vaikuttaa näiden asenteisiin.” Näiden lisäksi myös esimerkiksi

toivomuksena oli koulutuksellisia yhteisiä tapaamisia eri toimijoiden kesken ja asenneharjoituksia.

”Elinkeinon kanssa tehtävässä yhteistyössä on yhä kehitettävää, suurin haaste lienee elinkeinon kiinnostuksen ylläpitäminen. – Viranomais -/elinkeinoyhteistyön edelleen kehittäminen ja laajentaminen oluthyllyjen ja kassojen luota kauppaliikkeiden edustojen nuorisoporukoihin. Median kanssa tehtävässä yhteistyössä on vielä kehitettävää erityisesti printtimediavaikuttaminen saisi olla laajempaa ja näkyvämpää - -”

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Lyhyesti sanottuna saatujen vastausten perusteella voisi sanoa hankkeen olleen tähänastisilla toiminnoillaan onnistunut työryhmien edustajien mielestä. Positiiviset kommentit toiminnoista, niiden kohdentamisesta sekä näkyvyydestä puhuvat onnistumisen puolesta. On kuitenkin selvää, että kehittämisen kohteita nähdään, onhan tämän kaltainen tai ylipäätään ennaltaehkäisevä päihdetyö lähtenyt käyntiin Porissa vasta Pakka-hankkeen aloitettua vuonna 2010. Sitä ennen ei juuri ehkäisevää päihdetyötä Porissa ole tehty - ainakaan näin laajasti ja koordinoidusti.

Erityisen onnistuneina nähtiin nuorisoon kohdistuneita toimintoja tai nuoria osallistavia toimintoja kuten ostokokeita ikärajakontrollin testaamiseksi tai erilaisia valistustempauksia. Yhtenä Pakka -hankkeen puitteissa luotujen yhteistyöverkostojen avulla aloitettua toimintaa - Valomerkki toimintaa - pidettiin erittäin onnistuneena ja sitä korostettiin hämmästykseni lähes jokaisen kysymyksen vastauksessa. Myös hankkeen näkyvyyttä korostettiin vastauksissa paljon, mutta toisaalta tämä ei yllättänyt, sillä tuskin kukaan porilaisessa kaupassa asioiva ei ole pystynyt välttämään hankkeen puitteissa tehtyjä tietoiskujulisteita.

Eri toimijoiden välistä yhteistyötä sekä työn ympärillä olevaa moniammatillisuutta pidettiin tärkeänä osana hanketta ja sitä korostettiin vastauksissa läpi kyselyn. Kuitenkin myös yhteistyönkehittämistä kaivattiin tiettyjen osa-alueiden osalta, sillä esimerkiksi tiiviimpi yhteistyö niin työryhmissä olevien henkilöiden välillä kuin esimerkiksi poliisin kanssa tehtävä yhteistyö oli kehittämistoiveissa. On mielestäni selvää että moniammatillisuudella on suuri merkitys toimintamallin mukaisessa toiminnassa, onhan tavoitteena saada hankkeen ympärille toteuttajia niin sosiaali- ja terveyspalveluistakin kuin myös elinkeinoelämästäkin. Kun hankkeen tavoitteena on humalahakuisen juomisen väheneminen, nuorten alkoholikäytön aloitustiän nouseminen, alkoholikäytön ja siitä johtuvien haittojen vähentäminen kysyntää ja tarjontaa säätelemällä, on myös elinkeinoelämä avain asemassa toteuttaessaan lakisääteistä ikäraajakontrollia ja vastuullista myyntiä.

Laki kieltää alkoholin myymisen alle 18-vuotiaalle ja ravintolamaailmassa selvästi humalaiselle. Toimintamallin mukaisesti ostokokeiden avulla on testattu sitä, kuinka herkästi alkoholia myyvissä paikoissa myydään alkoholia ilman henkilöllisyyden tarkistamista. Ostokokeet olivat myös yksi korostetuimpia onnistuneita toimija, joilla on saatu tuloksia. Ostokokeista saadut julkaistut tulokset sekä elinkeinoelämässä järjestetyt koulutukset ovat laskeneet ilman henkilöllisyyden tarkistamista myymisen prosenttia myös muualla kuin Alkoissa, joissa ikäraajakontrollia toteutettiin jo lähtötilanteessa enemmän kuin muissa paikoissa. (Alkoholilaki, Porin Pakan www-sivut) En siis yhtään ihmettele että mainitut ostokokeet nousivat kyselyn vastauksista niin selkeästi esille Tulosten perusteella ja työryhmien jäsenien näkökulmien perusteella voidaan esimerkiksi näiden toimintojen todeta olleen onnistuneita.

Hanke on toiminut hankkeen muodossa vasta vuodesta 2010 asti Porissa. Kun kyseessä on ensimmäinen koordinoitu ennaltaehkäisevän päihdetyönmalli, joka on tehnyt paljon työtä osoittaakseen paikkansa porilaisessa alkoholipolitiikassa. Mitä sen jälkeen tapahtuu, kun hankerahoitus loppuu? Onko toiminnat olleet riittäviä, jotta hankkeen resurssit vakinaistetaan ja saadaan juurrutettua osaksi porilaista päihdepolitiikkaa? Tai miten esimerkiksi saadaan ylläpidettyä ja kehitettyä toimijoiden, erityisesti tarjontapuolen osallisuutta toimintaan? Huoli resurssien vakinaistamisesta ja toiminnan jatkumisesta paistoi myös kyselyn vastauksista, sillä vastauksista oli oman tulkintani mukaan luettavissa osittain jopa todistelua sille, miksi toiminnan tulisi saa-

da jatkua hankerahoituksen jälkeenkin. Useassa vastauksessa kehittämiskohtia kysyttäessä nousi esiin resurssien vakainaistaminen. Tämä puolestaan kertoo itselleni, että hanke on osoittanut olemassaolonsa ja tarpeellisuutensa ainakin työryhmien edustajille ja toiminnan halutaan jatkuvan.

Haasteena jatkossa hankkeella tulee olemaan kaikkien kehittämiskohtien kehittäminen. Vastauksissa kehittämiskohtien hajonta oli melko laaja, yhteensä 15 erilaista kehittämisen kohtaa, joten hankkeen puitteissa tehtävät toiminnot ja niiden kohdentaminen on varmasti suunniteltava tarkkaan. Tietenkään kaikkea ei voi tehdä kerralla, koska työstä tulisi melko hajanaista ja näin ollen vaikuttaisi työn laatuun heikentävästi. Toiminnot tulee painottaa vain tiettyihin osa-alueisiin kerralla, jotta laadukas työnjälki säilyy.

Mielenkiinnon ylläpito tai yhteistyön syventäminen elinkeinoelämän kanssa on myös varmasti haaste. Se, että kyselyyni vastasi vain 3 tarjontapuolen ihmistä, kertoo minulle tarjontapuolen kiinnostuneisuudesta karua kieltä asiaa kohtaan. Vai lieneekö ongelma siinä, että hankkeen puitteissa on teetetty useita kyselyitä, jolloin vielä yksi lisää tuntuu jo liialta? Itseni olisi ehkä pitänyt harkita kysymysten asettelua enemmän strukturoiduksi, jolloin vastausvaihtoehdot olisivat olleet valmiiksi luokiteltuna ja näin ollen ehkä helpommin vastattavissa. On kuitenkin oman näkemykseni mukaan vielä kehitettävää siinä, että saadaan myös tarjontapuoli aktiivisemmin mukaan. On kuitenkin hyvä, että elinkeinoelämä on ollut vastaanottavaista hankkeen julisteiden kanssa ja kiinnittänyt huomiota vastuulliseen anniskeluun jo jonkin verran.

Vastauksia lukiessa herää kysymys, että miten pystytään estämään sellainen ”toisille töitä” ilmiö. Tällä tarkoitan sitä, että helposti nimetään tehtäviä muille kuuluvaksi. Kyselyyn vastanneet koostuivat pitkälti sekä ohjausryhmästä ja ehkäisevänäpäihde-työn ryhmästä. Herää tunne siitä, että ollaanko tässä nyt vain saamassa tarjontapuoli tekemään. Varsinkin kun vastauksissa osa oli ”että tarjontapuolen asiaksi...”. On otettava huomioon, että esimerkiksi ravintolan pitäjän talous on riippuvainen asiakkaista, joten tarjontapuolen on ehkä siksi vaikea lähteä niin aktiivisesti mukaan. Toki pidän itsekin tärkeänä sitä, että tarjontapuoli saadaan aktivoitua ja sitoutettua yhteisen asian ympärille enemmän, mutta kuten toimintamalli edellyttää, ei tehtävä työ ole pelkästään yhden osa-alueen asia. Tavoitteena on toimia laajojen yhteistyöverkosto-

jen pohjalta niin, että jokainen tekee oman osuutensa, oli kyseessä sitten anniskelupaikka, koulu tai sosiaali- ja terveydenhuolto.

Näkyvyyden kannalta hanke tuntuu olevan onnistunut. Näkyvyys on iso ja tärkeä osa hankkeen toimintaa, sillä ilman tuotettua materiaalia – julisteita, kortteja, pinssejä, kasseja ym.- ei kovinkaan moni hankkeen ulkopuolinen edes tietäisi hankkeen olemassaolosta. Julisteita ja tarroja ei voi olla huomaamatta kun käy ruoka-ostoksilla tai porilaisissa ravintoloissa. Myös taksiautoilijoiden ikkunoissa on hankkeeseen liittyvät tarrat, jotka rajoittavat alkoholituotteiden tuomista autoihin. Paikallislehdet julkaisevat silloin tällöin hankkeeseen ja sen tuloksiin tai toimintoihin liittyviä artikkeleita, joten mediakin on saatu yhdeksi osaksi hanketta ja sen näkyvyyttä. Medianäkyvyydessä kuitenkin on osittain vielä parantamisen varaa, sillä osa vastaajista mainitsi medianäkyvyyden kehittämisen kohteissa, mutta myös näkyvyyden onnistumisen tai onnistumattomuuden perusteluissa.

Painopiste hankkeen toiminnoissa on tähän asti ollut ensisijaisesti lapsissa ja nuorissa ja se näkyi vastauksissa. Yhdessä vastauksissa jopa sanottiin että ”nuorisoon kohdistuva työ= ennaltaehkäisevää päihdetyötä”. Päihdetyötä niin ennaltaehkäisevää kuin korjaavaakin tehdään kuitenkin kaikissa ikäluokissa. On tärkeää, että toiminnassa mukana olevat ovat tietoisia siitä, mitä työtä tehdään, miten se kohdennetaan ja miksi. Se, että painopiste on ollut nuorisossa, ei tarkoita sitä, että hanke olisi pelkästään nuorisoon kohdistuva hanke. Tästä voisi päätellä, että kaikille ei ole ihan täysin selvillä ehkäisevän päihdetyön kokonaisuus.

Porin Pakka -hanke on ollut aktiivinen hanke Porin seudulla, joka on tehnyt olemassaolonsa näkyväksi ja pyrkinyt osoittamaan paikkansa. Lisäksi se on tuonut Poriin toimivan ehkäisevän päihdetyömallin, jollaista ei Porissa ole aiemmin ollut. Hanke on tällä hetkellä hankerahoituksen varassa, jolloin tulevaisuuden kysymyksenä on toiminnan jatkuminen rahoituksen jälkeenkin. Työryhmissä olevat olivat huolissaan resurssien vakinaistamisesta ja toiminnan jatkuvuudesta. On mielenkiintoista nähdä, että onko hanke onnistunut osoittamaan paikkansa porilaisessa päihdepolitiikassa niin hyvin, että se saa jatkaa myös hankerahoituksen loputtua. Taantuman kynnyksellä joudutaan paljon miettimään säästötoimia ja niiden kohdistamista, joten täysin uudenlaisen toiminnan saaminen osaksi politiikkaa on varmasti haasteellista.

Ennaltaehkäisevä työ on pitkällä tähtäimellä kustannuksiltaan edullisempaa, kuin korjaava työ, mutta ehkäisevän työn vaikuttavuuden osoittaminen on huomattavasti haasteellisempaa kuin korjaavassa työssä. Tämän vuoksi ei ehkä osata pitää ehkäisevää työtä niin tärkeänä kuin pitäisi. Pakka toimintamalli on kuitenkin raivannut tietään valtakunnallisesti ja sen avulla on saatu jo tuloksia ja laatutähden perusteella toimintamallin mukainen työ on laadukasta toimintaa. Hanke on tehnyt ehkäisevää päihdetyötä näkyväksi konkreettisilla toiminnoillaan, mutta on myös osa-alueita joista ei ulkopuolinen välttämättä tiedä. Olisi kummallista jos Pakan kaltainen koordinoitu ehkäisevä päihdetyö ei saisi jatkoa Porin seudulla hankerahoituksen loputtua. Tehdessäni tätä opinnäytetyötä olen itse oivaltanut kuinka haastavassa asemassa ehkäisevä päihdetyö on ja kuinka vaikeaa sitä on arvioida. Olen kuitenkin sitä mieltä, että ennaltaehkäisevä työ on tärkeää, liittyi se sitten päihdetyöhön tai terveyteen liittyvään työhön. Laadukkaalla ehkäisevällä päihdetyöllä säästetään yhteiskunnan varoja.

Mielestäni Pakka- hanke Porissa on ollut paikallaan ja toimii tärkeiden asioiden äärellä. On uskomatonta miten näinkin lyhyessä ajassa on saatu luotua niinkin laajoja yhteistyöverkostoja, jotka pitää sisällään asiantuntijoita lähes joka alalta. Samalla se on havainnollistanut itselleni sitä, miten yhteistyöllä saadaan enemmän aikaan ja sitä että ennaltaehkäisevä päihdetyö ei ole pelkästään sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten asia. Kun kaikki hoitaa oman osuutensa, saadaan varmastikin hyviä tuloksia. Toivon, että tämän opinnäytetyön avulla hanketta pystytään kehittämään entisestään ja siirtämään painopistealueita nuorison lisäksi myös muuhun väestöön. Vaikka kyselyn vastauksia voidaan pitää vain suuntaa-antavina niiden suhteellisen vähyyden vuoksi, uskon kuitenkin niiden herättävän keskustelua hankkeen toimijoissa ja sitä kautta kehittävän toimintaa.

8 LÄHTEET

Alkoholilaki (1143/1994)

Alkoholiohjelma 2008-2009, 2010 Ehkäisevä päihdetyö peruspalveluissa. Opas kunnan ehkäisevään päihdetyöhön. Vinjetti

Collander S., Porin kaupungin nuorten www-sivut, Valomerkkitoiminta, viitattu 26.11.2012

<http://www.tiaksaa.fi/erityisnuorisotyö/valomerkki-ja-omin-jaloin-toiminta>

Ehkäisevän päihdetyön eettiset periaatteet, Thl:n www- sivut, Viitattu 2.9.2012

http://www.thl.fi/fi_FI/web/neuvoa-antavat-fi/ehkaisevan-paihde-tyon-eettiset-periaatteet

Ehkäisevän päihdetyön laatuksiteerit, Thl:n www-sivut Viitattu 2.9.2012

http://www.thl.fi/fi_FI/web/neuvoa-antavat-fi/laatu-ja-laatuksiteerit

Holmila M., Kesänen M., Tamminen I., Warsell L., Warpenius K., 2009, Paikallinen alkoholipolitiikka. Pakka-hankkeen loppuraportti, Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos, raportti 5/2009, Gummerus kirjapaino oy, Jyväskylä

Holmila M., Warpenius K., Warsell L., 2007 Elävä laki ja vastuullinen arki. Paikallisen alkoholipolitiikan kehittämisen haasteet. Teoksessa yhteiskuntapolitiikka 72, 2/2007. Viitattu 2.9.2012

<http://yp.stakes.fi/NR/rdonlyres/1D15F863-13D6-4978-90EC-002B677EA161/0/072holmila.pdf>

Ilvonen S., DIAK LÄNSI, 2011 Terveysten edistämien alkoholihaittoja vähentämällä, Ehkäisevä päihdetyö Porin seudulla, Theseus- verkkokirjasto. Viitattu 30.9.2012

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011112815834>

Ilvonen 2012, kunnat net www-sivut powerpoint-esitys. Viitattu 13.10.2012

http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/tapahtumat/aineisto/2012/kuntamarkkinat_2012-sote-luentoaineistot/Documents/2012-09-12-10-Ilvonen%20Sari%2012.9.2012.pdf

Kuntalaki (1995/365)

Kylmänen P., 2005 Kun kaikki muutkin, nuorten ehkäisevä päihdetyö., Kustannus-osakeyhtiö TAMMI oy, Helsinki

Laatutähteä tavoittelemassa, ehkäisevän päihdetyön laatuksiteerit. 2006, STAKES verkkojulkaisu. viitattu 30.11.2012

http://info.stakes.fi/NR/rdonlyres/EC80AF22-E280-498B-A05B-B1839EA118DF/0/laatutahta_tavoittelemassa.pdf

Lavikainen H., 2007 14-16-vuotiaiden nuorten ilmoittamat alkoholihaitat, Teoksessa Tigerstedt C. (toim.) Nuoret ja alkoholi, Hakapaino oy, Helsinki.

Mieskolainen J., Kesänen M.,2010, Yhteisöt ja ehkäisevä päihdetyö, Länsi - ja sisä-Suomen aluehallintoviraston julkaisuja 2/2010 Viitattu 1.10.2012

http://www.avi.fi/fi/virastot/lansijasisasuomenavi/Ajankohtaista/julkaisut/Documents/53608_Yhteisöt%20ja%20ehkäisevä%20päihdetyö%20VEDOS_pienempi.pdf

Poikolainen K, alkoholin terveyshaitat, 2009 Päihdelinkin www-sivut, viitattu 20.11.2012

<http://www.paihdelinkki.fi/Tietoiskut/233-alkoholin-terveyshaitat>

Porin pakan www-sivut, viitattu 15.10, 26.11.2012

<http://www.porinpakka.fi/>

Päihdehuoltolaki (41/1986) muutoksineen

Pylkkänen S., Virtanen R., Vuohelainen E. 2009 Mitä on nuorisoalan ehkäisevä päihdetyö. Laadukkaan päihdekasvatuksen tukimateriaali. Preventiimi- nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskus.

Raittiustyölaki (28/1982) Muutoksineen

Salasuo M., Tigerstedt C., 2007 Miten nuorten juomista on tutkittu 1950-2007, Teoksessa Tigerstedt C.(toim) Nuoret ja Alkoholi, Hakapaino oy, Helsinki,. Alkoholi- ja huumeututkijain seura

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 7/2004, 2004, Alkoholiohjelma 2004-2007, Edita prima oy, Helsinki

Suomen sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 1/2012, 2012, Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma. Kaste 2012-2015, Juvenes Print - Tampereen yliopistopaino oy, Tampere

Suomen sosiaali- ja terveys ry:n www-sivut, Suomalaisten alkoholiasenteet 2012-selvitys: Alkoholiasenteet edelleen tiukat, viitattu 15.10.2012

<http://www.soste.fi/ajankohtaista/suomalaisten-alkoholiasenteet-2012-selvitys-alkoholiasenteet-edelleen-tiukat.html>

Tamminen I., Pakka-toimintamallin toteutus ja hyvät käytännöt, 2012 viitattu 19.10.2012

<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/4f426748-dbf8-4658-b5e1-0095224e7e22>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut; Ehkäisevän päihdetyön laatu ja eettiset periaatteet, neuvoa-antavat 2011, Viitattu 16.10.2012

http://www.thl.fi/fi_FI/web/neuvoa-antavat-fi/laatu-ja-laatukriteerit

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut; Päihdetyötä ohjaava lainsäädäntö, viitattu 16.10.2012

http://www.thl.fi/fi_FI/web/neuvoa-antavat-fi/paihteet-paihdeetyo-ja-huolto

Virtanen P., 2007, Arviointi- Arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen, Edita Prima oy, Helsinki.

Österberg E., sosiaaliset alkoholihaitat, 2009, Päihdelinkin www-sivut viitattu
20.11.2012

<http://www.paihdelinkki.fi/Tietoiskut/121-sosiaaliset-alkoholihaitat>

Esimerkkejä hankkeen julisteista.

ESTÄ ÖVERIT

- hauskaa huomennakin

PAKKA
Paikallista alkoholipolitiikkaa

KASTE

Alkoholi on työikäisten suomalaisten yleisin kuolin-syy.

NÄYTÄ PAPERIT.

Onko ikää?

PAKKA
Paikallista alkoholipolitiikkaa

KASTE

Mietojä alkoholijuomia ei saa myydä alle 18-vuotiaille.
Väkeviä alkoholijuomia ei saa myydä alle 20-vuotiaille.

ÄLÄ VÄLITÄ

alkoholia alaikäisille

PAKKA
Paikallista alkoholipolitiikkaa

KASTE

Alkoholin välittäminen alaikäiselle on rikos.

SELVÄ PÄÄ

- pysyt pystyssä

PAKKA
Paikallista alkoholipolitiikkaa

KASTE

Alkoholinkäyttöä vaarantaa mielen terveyttä.

Kysymykset liittyen PAKKA-hankkeen väliarviointiin.

1. Sukupuoli   mies   nainen

2. Ympyröi vastausvaihtoehto

Kuulutko   a) ohjausryhmään

                 b) ehkäisevän päihdetyön ryhmään

                 c) tarjontaryhmään

3. Mainitse kolme (3) PAKKA, hankkeen toimintaa, jotka olet kokenut onnistuneeksi. Perustele valintasi; mikä tai mitkä tekijät toiminnasta teki onnistuneen?

4. Mainitse kolme (3) asiaa, joissa vielä mielestäsi olisi kehitettävää. Perustele vastauksesi

5. Millä tavoin PAKKA -hanke on vaikuttanut työhösi? (Onko esimerkiksi arjen työhön /työnkuvaan tullut muutosta, jos niin millä tavalla?.)

6. Millä tavoin PAKKA -hankkeen toimintojen kohdistaminen on mielestäsi onnistunut?

7. Pakka hankkeen työryhmät ovat moniammatillisia, Miten tämä näkyy PAKKA-hankkeen toiminnassa?

8. Arvioi pakkahankkeen tähänastista onnistumista? (Vaikuttavuus, laatu yms.)

9. Millä tavalla PAKKA-hanke on onnistunut näkyvyyden kannalta? Ympyröi vaihtoehto

                 a) Erittäin hyvin

                 b) hyvin

                 c) parannettavan varaa

                 d) Heikosti.

Perustele vastauksesi:

10. Millä tavalla toivot PAKKA hankkeen näkyvän jatkossa?

11. Minkä kouluarvosanan antaisit hankkeelle asteikolla 4 -10?

LIITE 3

Artikkeli Porin kaupungin www-sivuilta 2.11.2012 klo 14.14 Aaltonen Kalle

”Pikkujoulukaan ei oikeuta tyhmyyteen”

Ehkäisevän päihdetyön viikkoa vietetään Porissa useamman kampanjan voimin.

2.-11.11-välisenä aikana paikallinen alkoholipolitiikkahanke PAKKA herättelee yhteistyökumppaneineen porilaisia pohtimaan omaa sekä läheistensä päihteidenkäyttöä erityisesti pikkujoulun lähestyessä.

Ehkäisevää päihdetyötä kampanjoidaan viikon aikana kaupoissa, ravintoloissa sekä Porin seudun takseissa. Päihteistä tullaan keskustelemaan myös terveysasemilla, jossa alkoholinkäyttö otetaan puheeksi kaikkien asiakkaiden kanssa ja näin annetaan kaikille mahdollisuus keskustella omasta alkoholinkäytöstään.

Pulloton taksi – lasia vain ikkunoissa- sekä Tölkitön taksi – peltiä vain kyljissä- kampanjoilla alueen taksit ottavat kantaa takseissa juomiseen. Taksikuskit toivovat asiakkailtaan, ettei takseissa juotaisi alkoholijuomia, minkä johdosta ihmiset päätyisivät ravintoloihin vähemmän päihtyneinä.

*Joulun tähti, älä sammu-*kampanja käynnistyy Porin keskustan ravintoloissa, kun taas *Kilistele kohtuudella-*kampanja on esillä alueen vähittäiskaupoissa. Kampanjoilla pyritään muistuttamaan asiakkaita kohtuullisesta alkoholinkäytöstä myös juhla-kauden aikana.

PAKKA-hankkeen projektityöntekijä **Sari Ilvonen** ei tuomitse juhla-aikaa tai alkoholinkäyttöä, mutta muistuttaa juhlijoita kohtuuden lisäksi omasta järjen käytöstä.

– Ravintoloitsijat sanovat usein, että pikkujoulukausi on kaikkein ruminta aikaa, kun ihmiset tulevat ravintoloihin aivan tolkkottomassa humalassa. Alkoholinkäyttö lisääntyy joulun aikaan kotonakin ja lapset odottavat kaikkea muuta kuin sitä, että vanhemmat istuvat joulupöydässä humalassa.

